SANGITHA SYNDHAVARJUNUM

PUBLISHED BY

K ARRA ATCHIAH,

Book-Seller

Rajahmundry,

Registered Copy right]

[*Price* 0-8-0

ఆనందాశ్రమగ్రంథరత్నమాల

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము-కిత్తానుబైండు	3	0
డిటో కాలికోబైండు గిల్టుపేరు దళసరికాగితములు	4	0
శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము-కాలికోబైండు గిల్టుపేరు దళసరి కాగితములు ఆదిపర్వసభాపర్వములు	1	12
డిటో అరణ్యపర్వము	1	12
డిటో విరాటోద్యోగపర్వములు	1	12
డిటో ఆదిపంచకము (ఆది-సభా-అరణ్య-విరాట ఉద్యోగపర్వములు ఒకసంపుటముగా)	5	0
డిటో భీష్మద్రోణపర్వములు	1	12
డిటో కర్ణ శల్య సౌప్తిక స్త్రీపర్వములు	1	12
డిటో భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణ శల్య సౌప్తిక, స్త్రీపర్వములు ఒక సంపుటముగా	3	4
డిటో శాంతిపర్వము	1	12
నిర్వచనోత్తరరామాయణము అట్టబైండు	0	12
డిటో కాలికోబైండు దళసరికాగితములు	1	2
అమరకోశము త్రికాండము సటీకము ఇంగ్లీషు అర్థముతో	1	4
ఉత్తరరామాయణము, కంకంటి పాపరాజప్రణీతము దళసరి కాగితములు కాలికోబైండు	1	8
మనుచరిత్రము సటీకము కాలికోబైండు దళసరికాగితములు	1	8
డిటో గిల్టుపేరు మిక్కిలిదళసరికాగితములు	2	8
విక్రమార్కచరిత్రము, పద్యకావ్యము అట్టబైండు	0	14
ఆంధ్రనిఘంటుత్రయము సటీకము దళసరి కాగితములు కాలికోబైండు	0	12
డిటో డిటో అట్టబైండు	0	10
శ్రీమద్భగవద్గీత మూలము పాకెట్ సైజు	0	4
రాఘవపాండవీయము టీకాతాత్పర్యసహితం	1	8
ఆచార్యసూక్తిముక్తావళి	2	8
సుందరకాండ మూలం	0	12

శ్రీ

సంగీతసైంధవార్జునము.

ఇది

మ॥ రా॥ శ్రీ గాడేపల్లి సూర్యనారాయణశర్మగారిచే

రచియింపంబడి,

రాజమండ్రి కాపరస్థులయిన

కర్రా అచ్చయ్యగారిచే,

మొదటికూర్పు 1,000

సి. హెచ్చి. కైలాసరావు బ్రదర్సువారి

కమలా ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రించి ప్రకటింపఁబడియె.

కాకినాడ.

1912.

రిజిష్టర్డు కాపీరైట్]

[వెల రు 0-8-0

3-148

పీఠిక.

గుణగ్రహణ పారీణులరగునో యాంధ్రసోదరులారా !

నాటకము లాడుటయందును జదువుటయందు నుపయోగింపఁబడుచుండినను దృశ్యప్రబంధములగుటచే మునముందు రంగస్థలమునకు సరిపెట్టఁబడుట ముఖ్యాంశము. అటు లొనర్చుటలోఁ శ్రీసైంధవార్జునపు గథవంటి యుద్ధకథకు జాలఁగష్టమున్నదని నాయభిప్రాయము. ఏలయనిన యుద్ధము ప్రదర్శింపఁజేయుదమన్న నీచపాత్రప్రాబల్యమై చూపఱకు విసుకుఁబుట్టించుచు ప్రదర్శింపక మానుపుమన్న గథాస్వారస్యమం దందు జెడుటకు సిద్ధమగును. ఎటులైనను భారత యుద్ధమునం దెల్ల ముఖ్యంబగు పద్మవ్యూహ సైంధవవధలు రెండును నాయీ రెండవ నాటకమునకుఁ గథాంశములగుటచే గొంచెమేని రుచింపక పోదని నానమ్మకము. ప్రదర్శకులనే వేఁడుకొనునది యొక్కటి కలదు. యీనాటకమునందలి రంగములలోఁ దత్తద్విషయిక సంబరములఁ గూర్చుకొనక తమకున్న దానితోఁ బ్రదర్శింపఁ బ్రారంభించిన నాటకమునకు లేని విరసము వచ్చు నేమోయని జంకి యట్టివన్నియు సమకూర్చుకొనుఁడనుటయే నాప్రార్థన. ఇఁక గుణగ్రహణధురీణులగు మహనీయులతోఁ దప్పులు లేవని నేననలేను. ఉన్నవాని సకారణముగా నాకుఁ దెలిపియో మంచినే గ్రహించి యానందించియో సంతుష్టులుగాక పోరను నిశ్చయముతో నాయీచిన్నిపొత్తము సరసాంధ్ర మహనీయులపాలఁ బడవైచుటకు సాహసించుచున్నాను.

ఇట్లు విన్నవించు
గాడేపల్లి సూర్యనారాయణశర్మ
పిఠాపురం.

ఈ నాటకమందలి పాత్రలు.

పురుషులు.

ధర్మరాజు—పాండవులలోనగ్రజుఁడు

భీముఁడు—రెండవవాఁడు

నకులుఁడు—నాల్గవవాఁడు

అభిమన్యుఁడు—అర్జునునికొడుకు

సారథి—అభిమన్యునిసారథి

సౌగంధుఁడు }
సారధుఁడు } ఖేచరులు

దుర్యోధనుఁడు—కౌరవుల రాజు

కర్ణుఁడు—దుర్యోధనుని స్నేహితుఁడగు అంగరాజు

ద్రోణుఁడు—అస్త్రగురువగు బ్రాహ్మణుఁడు

శల్యుఁడు—{ పాండవుల మేనమామయయ్యు కౌరవుల గలసి పోరెడు రాజు

దౌశ్శాసని—దుశ్శాసనునికొడుకు

దృష్టద్యుమ్నుఁడు—పాండవులబావ

శ్రీకృష్ణుఁడు—అర్జునుని బావయగు వాసుదేవుఁడు

అర్జునుఁడు—పాండవులలో మూడవవాఁడు కథానాయకుఁ

సాత్యకి—కృష్ణునితమ్ముఁడు

చారిత్రుఁడు—వార్తావహుండు

స్త్రీలు.

సుభద్ర—అర్జునునిభార్య

ఓమ్.

శుభమస్తు.

అవిఘ్నమస్తు.

సైంధవార్జునము.

నాంది.

రంజిల్లంగఁ బాండవుల్ సమరధాత్రిన్ దాయలన్ గెల్వనే
దారిన్ బోయిన బాగొయంచు మదిలో ధ్యానించి లోకప్రియం
బారన్ వారల కార్యసిద్ధికొఱకే యాదిత్యు నేన్ మీరఁగాఁ
దేరున్ దోలెడి పార్థసారథిమిమున్ దీవించు నెల్లప్పుడున్॥

(నాంద్యంతమున)

సూత్రధారుఁడు—(ప్రవేశించి) ఓహో! యీసభాసదు లెల్లరును నిండుజాబిల్లితో నుల్లసిల్లెడి యీ రేయి వీరరస ప్రధానంబగు నాటకమేదేనిఁ బ్రదర్శింపు మని కదా నన్నాజ్ఞాపించిరి. కానిమ్ము పారిపార్శ్వకునితో యోచించెద. (తెరవంక జూచి) పారిపార్శ్వకా!

పారి—బావా! యిదే వచ్చితి! నీవేదియో యోచించుచుంటివని నాచెల్లెలు చెప్పుటచే నేమియో యని యింతవఱకు రాకుంటిని,

సూ—ఏమియు లేదు. సుగుణశాలినులగు నీమహాజనుల కోరిక దీర్చుట కుపయోగించు నాటకము వెదకుచుంటిని.

పా—పాడినదే పాటయను నట్లిదివరకెన్నిసారులో ప్రదర్శించి మూలఁబడియున్న వానిలో వెదకినను వెదకిమున్ముందు మన్ననుసామెత వృథాపోవని తలంచెద.

సూ—అయిన నీవు సూచించెడి దేదైన నున్నదా?

పా—ఉండ కేమి. ఇప్పుడిప్పుడు లోకమునకుఁ బొడసూపుచున్న క్రొత్త నాటకములలో రసవంతమైనదేదియో యోచించుటయే నాసూచన.

సూ—అయిన సైంధవార్జునమనునది ప్రదర్శింతుమా?

పా—అందలి కథావిషయమెట్లుండును?

సూ—భారతయుద్ధమందెల్లముఖ్యంబగు పద్మవ్యూహ సైంధవ వధలు రెంటిని దెలుపును

పా—ఆహా! అట్లైన బావా! యదియే ప్రదర్శించెదము. ఏలయనిన.

సీ॥ కుంభవృష్టిగురియు • గొప్పమబ్బులుపోఁ
బటునిర్మల వియ • త్పథము వెలుఁగ
సలిలధారలచేత • జరితపత్రములూడ
నమలదళాంభోరు • హంబులలర
దుర్దినంబులు నెల్ల • దూరమైపోవంగ
నతిమోదకరహంస • తతులు వెలయ
నిత్యభీతిదమైన • నిర్ఘోషమడఁగిపోఁ
దతగానపూరది • క్తటములాలయ

గీ॥ ధూళిరేఁగుచు నింగి • మేఘాళిఁజేయ
భయదకార్ముకములు శర • వర్షమీన
గర్భనిర్భేదసకలసై • న్యార్భటులను
సమరముల్ సేయఁగాదగు • సమయమిదియె!.

కావునఁ గేవల వీరరసప్రధానంబైన యీనాటకము సభాస్థాయుల నాన
పఁజేయకమానదు.

సూ—సరే! నీప్రయత్నముమీఁద నీవుండుము.

పా—ఔనుగాని గ్రంధకర్త యెవఁడో చెప్పకయేయెట్లు?

—మొన్నటిపాశుపతార్జున నాటక గ్రంథకర్తయగు గాడేపల్లి వంశోద్భవ టశాస్త్రి జ్యేష్ఠపుత్రుఁడైన సూర్యనారాయణయే.

—శైలియెట్లుండునో కదా!

గా—ఆవిషయమంతయు గుణగ్రహణపారీణులగు నీమహాజనులే నిర్ణయించి టించెదరుగాక. మునుముందు-మనవర్ణనములేల?

ప్రస్తావన.

(తెరలో).

మ॥ కుటిలద్రోణధరామరాశుగవర • క్రూరాంబుధారల్ సహిం
చుటయేకాక యనేకభీకర బలో • చ్చుంభజ్జలానీకమున్
బటువేగంబుననీదు మంధరధరా • భప్రాకటస్థైర్యలం
పటవీరాగ్రిసరద్విపావళిని • బద్మవ్యూహమూఁ పెన్గటా॥

సూ—(త్వరతో) రారమ్మా ధర్మజుఁడప్పుడే ద్రోణుని పద్మవ్యూహమునకై చింతించుచునొక తట్టు జేరుచున్నాఁడు.

పా—సరె! పదపద.

(నిష్క్రమింతురు)

ప్రస్తావన.

ఓమ్.

శుభమస్తు.

అవిఘ్నమస్తు.

సైంధవార్జునము.

ప్రథమాంకము.

ప్రదేశము-రణభూమి   ప్రవేశము-ధర్మజుఁడు

ధర్మజుఁడు. (ఖిన్నుఁడై)

మ॥ కుటిలద్రోణధరామరాసుగవర • క్రూరాంబుధారల్ సహిం
చుటయేకాక యనేకభీకరబలో • ద్యుంభజ్జలానీకమున్
కుటువేగంబున నీదుమంధరధరా • భృత్ప్రాకటస్థైర్యలం
ఘటపిరాగ్రిసరద్విపాళినిబ • ద్మవ్యూహమాఁ జెన్గటా!.

ఏమి సేయుదు? దీని కేది తెరువు? ఎట్టెట్టో వనవాసంబుఁ గడపి యమ్మదేశంబున సేవకావృత్తి నిర్వర్తించి బైటఁబడితిమి గదా యని సంతసింప యుద్ధ మేటికి వచ్చె. పోనిమ్మట్లో భీష్ముఁ గడప నీద్రోణాచార్యుం డేల పద్మవ్యూహముఁ బన్నవలెను? నా కేమియుం దోఁచకున్నది. బలమాసన్న చుండె. అర్జునుఁ డాపోయి త్రిగర్తపాలనారాయణులతోఁ బోరుచు దీనిఁ జించువారునుగానరాదు. అదిగో! భీమన్నయు దీనమానసుఁడై వచ్చుచున్నాఁడు వీఁ డేమియనునో కదా!

భీముఁడు—(ప్రవేశించి)

శా॥ అన్నా! యేమనిచెప్ప నాగురుఁడభే • ద్యంబైన వ్యూహంబుఁ బ
న్నించెన్ గద దానిలోనికిసుర • వ్రాతంబుతో నింద్రుఁడై
నన్నీక్రొంబుజనంగ లేఁడ! యతఁడున్ • నానావిధాస్త్రాళిచేఁ
గన్నన్ విన్నదికాని యుద్ధము జెలం • గన్ ముందుగానిత్సెఁగా॥

నకు— చిత్తము. (అని యేగి వెంటనే యభిమన్యునితోఁ బ్రవేశించును)

అభిమన్యుఁడు-తండ్రీ! నమస్కారము. (అని ధర్మజభీములకు నమస్కరించును)

ధర్మ— (లేవదీసి)

ఆ॥వె॥ సుకుమారరార! నలినలోచనరార!
మేరుధీరరార! వీరరార!
విజయుపుత్ర రార! విజితశాత్రవరార
శౌర్యవారి రార! శరకరాభ!

(పరికరముగూర్చుండఁబెట్టుకొనును వారితో నందఱు గూర్చుందురు)

అభి— తండ్రీ! వీరధర్మైకశూరులగు మీరలు నన్నిప్పుడు రావించిన కార్యమేదియో యూనతివేడుచున్నాను తండ్రులమాట జవదాఁటననియు మనవిఁ జేయుచున్నాను.

భీము— (విచారసూచకముగా)

ఉ॥ శాత్రవసైన్యమొక్కమొగి ♦ శాతశరాతతఘాతచేతమా
గాత్రము లింతలింతలుగ ♦ ఖండితమౌనటు జేయ మీరలే
చిత్రముచూచుభంగిమముఁ ♦ జేరక యూరక యుండఁబాడియే?

అభి— పుత్రునిమీఁద వత్సలతఁ ♦ బొందివచింపుఁడు కార్యపద్ధతుల్। 6

నకు— అబ్బాయి! అభిమన్యూ!

ఉ॥ రుద్రసమానతేజుఁడు గు ♦ రుండట రెండవభానుఁబోలియు
చ్ఛద్రిపరాక్రమంబున స ♦ శేషబలాన్వితు లంపటాజిలో
భద్రతతోడఁదన్నుఁగొలు ♦ పన్ మును ముందుగ నిల్చియుండెనో
భద్ర! యిఁకెట్లుపోదుముక్ర ♦ పాములేరును దారిఁజూపరే॥ 7

భీ— మ॥ వరవీరైకధనాఢ్యులార! శరవి ♦ ద్యాశ్రేష్ఠులారా! ననున్
బరమప్రేమను బెంచు తండ్రులరు సం ♦ ప్రాప్తార్థిచిత్తంబుతో
నరిసైన్యంబులమీఁదికిన్ బనుపుడ ♦ య్యావేగమే నన్ను సం
గరరంగద్విశిఖప్రయోగకలనన్ ♦ గాజెంచెదన్ శత్రులన్॥ 8

ధర్మ— కుత్రా- సౌభద్రా!

ధర్మ— (లేవదీసి) వత్సా! లేలెమ్ము నన్ను దీనికింత వేడికొనవలెనా?

గీ॥ తల్లిదండ్రులానందాబ్ధిఁ • గొల్లగొనఁగ
శత్రుభీకరమారీతి • సంగరంబు
జేసిస్వస్థతఁ గీర్తియో • పిల్లఁగామఁ
బొంది యానందవారధి • నందుదీవు॥ 14

అభి— తండ్రియాజ్ఞ (అనిమజుల మొక్కి) సారథీ! సారథీ (అని పిలువఁగా నొకసారథి ప్రవేశించును).

సారథి— దేవా! నమస్కారము (ధర్మజునకు నమస్కరించి) కుమారా! యాజ్ఞ!

అభి— సారథీ! మద్రథంబుసకలాయుధోపేతముగా నమర్చి వేవేగ తోడితెమ్ము నేనిదె తమ్మొగ్గరముఁజించి శత్రులఁ జెండాడఁబోవుచుంటి

సారథి— చిత్తము (అని సందేహించుచు)

అభి— (చిఱునగవుతో) ఏమిట్లు సందేహించెదవు? యుద్ధమన్న భయపడుచుంటి వా యేమి?

సారథి— కుమారుండుండ భయమేమిటికింగాని.

మ॥ పదియారేఁడుల బాలుఁడీవుకద! శుంభచ్ఛస్త్రవిద్యావిశా
రదదుర్యోధన ద్రోణ కర్ణకృపశ • ల్యప్రాణిసంరక్షితం
బదియుండున్ గమలంపు మొగ్గరము కు • ర్త్రా! యెట్లుచెండాడెదో
కదనంబెట్లుచెలంగునో యనుచు • శంకల్ పుట్టెనేనామదిన్?॥ 15

అభి— (చిఱునవ్వుతో) సారథీ! ఏమిటి ఆలాగా!

శా॥ ద్రోణుఁడంచు కృపుండటంచు మఱియా • దుర్యోధనుండంచునే
సూనుండంచు భయంబుఁగొల్పకిఁకన • స్తోకాస్త్రసంఘాతితో
స్థానుండేయరుదెంచినన్ సురలతో • జంభారితావచ్చినన్
రానిమ్మెవ్వరినైన నేభయపసం • గ్రామంబులోఁ జెండెదన్।

సారథి— (సంతోషముతో) చిత్తము కుమారా! నేనిదే యేగి మద్రథంబాయిత్తం జేసి దీసుకవచ్చెదను సెలవా?

అభి— సారథీ పో! పో వేవేగ రావలె.

సార— చిత్తము (నిష్క్రమించును)

[అంతఁదెరలో]

గీ॥ ఓరి! భీముఁడ! నకుల! యో ♦ ఱోరి! విరట
పోరిలో నను మీఱెడి ♦ వారె? మీరు
పాండవబలాటవికి నేనె ♦ చండవహ్ని
నాదు బాణములవె మీకు ♦ నాటఁదొడఁగ॥ 18

సౌరభు—అన్నయ్యా! అయ్యో! చూడుము పుత్త్రివెనువెంటఁబోఁబోవ నడ్డువచ్చిన సైంధవునితో భీముఁడెట్లు రోషకషాయితాత్ముఁడై హుమ్మని యౌడుగఱచి పలుకుచున్నాఁడో!

[తెరలో]

గీ॥ ఏమిరా! సైంధవా! వన ♦ భూములందు
నాఁడు నాచేతి లావునుఁ ♦ జూడలేదె?
నిలుము సంగరభూమిలో ♦ నిముసమైన
నురుగదాదండమున నీ ♦ యుసురుఁబీల్తు॥ 19

సౌగ— అనుజా! హాయి! హాయి! యీభీమునిగద నెంతలాఘవముగాఁ దెగఁగొట్టివేసినాఁడా సైంధవుఁడు. (ఆతురముతో)ఓహో! యీసారి సైంధవుఁడు చచ్చుట నిజమిఁక నేమున్నది? హాహా విరాట్ద్రుపద దృష్టద్యుమ్న సాత్యకి ప్రముఖులగు యోధులెల్లరు నొక్కపెట్ట శరనాదంబపారంబుగా బలియుచు సముద్రములఁబోలె నురుపడించుచుండిరి.

చౌరభు—అన్నయ్యా! ఇదేమి? నఱికిన కదళీ తరువులవలె నీకాల్బల మంతయుఁ దురగద్విపములతో జాఁపకట్టుగ నేల కొఱిగినది. ఆహా సైంధవుని పరాక్రమము భీష్మద్రోణులకైన నిట్టి కార్యంబసాధ్యంబ కాదే! (పరికించి) అయ్యయ్యో పాండవయోధులెల్లరు వెన్నిచ్చిరి.

[తెరలోఁ బెద్దకలమైన తోడనే]

శా॥ ఏమీ! పాండవయోధులార! చను నే ♦ యిట్లుం దలన్ బాఱఁగా
మీమీ దేహములెప్పుడున్ స్థిరములే ♦ మీకెంతయున్ లజ్జలే
దే? మానంబును వీడిరే? సబలులై ♦ దేవాసురుల్ శాఁగసం
గ్రామంబందున భీతిఁబొందఁదగునే ♦ రారండు వేవేగమే॥ 20

[తెరలో]

ఇందుమూలముననే కాదు వానికి మొనఁజించుటయే కాని వెడలివచ్చుట తెలియదు.

సౌగం— తమ్ముఁడా రారమ్మటుపోయి యా బాలుని పోరే చూచెదము.

(అని యిద్దరు ప్రక్కకుఁ బోవుదురు).

సౌరభ— (మందేగిభయాతురములతో) అయ్యో! అన్నయ్యా! నాకు మిగుల భయం బగుచున్నది. ఈ బీభత్సాకృతిం బొందిన బైభత్సయుద్ధము జూడఁ జాల (మఱలఁ బరికించి) ఆహా! అన్నయ్యా! కౌరవసైన్యమను సముద్రమును సౌభద్రుఁడను బడబానలము పీల్చిపిప్పిఁ జేయుచున్నది సుమీ!

సౌగం— (పరికించి) ఇంతయుద్ధము మనమొక్కచోటనుండి కాంచలేము నీవక్కడకు బొమ్ము.

సౌర— సరే. (అని ప్రక్కకుఁబోవును)

సౌగ— తమ్ముఁడా, తమ్ముఁడా! అయ్యయ్యో చూడుచూడుమా కరులగములు వజ్రప్రక్షేపహతపర్వతములబోలి దేవోపహతకాల మేఘములకరణి నొక్కొ మొగిఁజిదుప చిదుపలై భూమిపై రాలినవి.

సౌర— అన్నయ్యా ఏమని చెప్పుదును? అరువందల రథికులు రథాశ్వసూతకేతనముల తో రజఃపటలమును గలసిరి. అబ్బ! నీకగపడుచున్నదా ఆ యీ కాల్బలముపాట్లు? (పరికించి) అన్నయ్యా! అయ్యయ్యో! దుర్యోధనుఁడు రథముపైఁబడిరొ నన్నన్నా కర్ణుఁడుపాఱిపోయె. అశ్వత్థామ యభిమన్యుప్రయుక్తశూరనారాచము వక్షస్థలమును నుచ్చిపోవుటచే నట్టె చిత్రరథునలెఁ దన తనపుటయ్యకొఱగెను.

సౌగ— సౌరభా! పాపమా ద్రోణుఁడు గీర్వాణజానిమనుమని బాణజాలమునకు ప్రాణములు వీఁడినట్లు రథముపై సోలినాఁడు. నారాయణ! నారాయణ! దుశ్శాసనుఁడు తన రథశకలములే తనపైఁ బడనట్టె యడఁగియుండె.

సౌరభ— అన్నయ్యా! వినుమా యభిమన్యుఁడేమో యనుచున్నాఁడు.

[తెరలో]

శా॥ ఓరీ! కర్ణుఁడ! యోరి ద్రోణ! కృప యో • రోరీశకాసౌబలా
మీరల్ పాండవులన్ గలంపఁగలరే? • మీప్రాణముల్ నావియా

క్రూరాస్త్రప్రముఖాయుధాహతి లిప్రజే • క్రో[illegible]
బారావారగభీరధీరధనుఁడౌ • పార్థాత్మజుండే [illegible]ను • 23

[పెద్దకలకలము]

సౌగం— తమ్ముఁడా! ఏమిది యింతకలకలము?

సౌభ— అన్నయ్యా! అట్లభిమన్యుఁడార్చి పేర్చి [illegible] కోదండజ్యానాదఘూర్ణద్బ్రహ్మాండుఁడై [illegible] ముగాఁ బలుపురు నురువడింప నిలువఁజాలక సైన్యం[illegible] పడి వెన్నిచ్చి పరువంజొచ్చె.

సౌగం— ఔనౌ నిప్పటికిఁ గాన్పించెను. అయ్యో సింగంబులఁ [illegible] బశువులభాతి యోధులందఱుం బాఱఁజొచ్చి రయ్యయ్యో

సౌర— అన్నయ్యా! హాయిహాయి! వెనువెంటనే మన [illegible] గోవులఁ దోలునట్లు ద్రోలుచున్నాఁడు. అన్నయ్యా ద్రోణా[illegible]

సౌగ— అదిగో యామూలనుండి యేదియో యెట్టకేలకు [illegible] వా కుచ్చుచుండె.

[తెరలో]

ఓహో కృపా! ఓకర్ణ! ఓరోరి దుశ్శాసనాది కౌరవ యోధులారా! ఏల యీలీలల నాలమునుండె బేలలై తొలంగఁ జూచెదరు పాఱఁజాలు నిలుడా నిలుండు

ఉ॥ సంగర రంగమందు రిపు • సాయకముల్ తగులన్ గలంగి ఓల్
సింగములక్ గనుంగొనియ • శేవధయాత్రిటఁ బాఱుచిల్ల గా
రంగతతుల్ పలెక్ బరువ • రాజులుగారఁటె ? సిగ్గలేదమీ
కుం; గులగౌరవంబుతమ • కుంగలడేరణ భూమియందె [illegible] 24

సౌగ— తమ్ముఁడా! చూచితివా యాద్రోణుఁడన్న పోటుమాటల [illegible] యోధులె ల్లరు తమ తమబలంబులతో నురువడించుచుండిరి.

సౌరభ— అయ్యయ్యో! అన్నయ్యా, యీ వెడంగుబుద్ధి దుర్యోధనుఁడు [illegible] వహ్నిజ్వాలలఁ బడ సెంచు మక్షికంబు చందంబునఁ బోవుచున్నాఁడు.

సౌగ— వినుమా కృపాచార్యుండేదియో యెలుంగెత్తి చెప్పుచున్నాఁడు.

[తెరలో]

శా॥ ఏమీబొమ్మలఁబోలి నిల్చెదరు మీ • రీరాజుసౌభద్రుకై
భీమంపుంబలిగాఁగ నీవలచిరే • బీభత్సుసూనుండుమీ
కే మోసమ్ముఁడటంచుఁ దోఁచెనఁటె? వె • య్యేలా? యిలండెప్పుసం
గ్రామంబందున శూలపాణి యనినిక్క • ంబాత్మలో నమ్ముఁడీ॥ 25

సౌరభ— ఓహో! పుణ్యరుత్పాదితధైర్యోత్సాహులై ద్రోణకృపాశ్వత్థామాదియోధులెల్లరు దుర్యోధనుఁదలమిగిలియొక్క పెట్టునదట్టముగా సంపగములఁబర్వికొనుచు నభిమన్యుపైఁ గవిసిరి.

సౌగం— తమ్ముఁడా వీరలెన్నిసారుల మొనలఁ గూర్చుకమీఁదఁ బడినను సౌభద్రునితోఁజాలరుసుమా! చూడు మప్పుడే యాఁబోతులఁ గనిన బెబ్బులిఁబోలె బొబ్బరించుచు నబ్బలంబుల నుబ్బడంచుటకై మెఱుంగు వాలుటమ్ములఁ గుప్పఁగూరఁగాఁ బఱపఁదొడంగె.

సౌర— అన్నయ్యా! ముదుసలియగు కుంభసంభవుండు వేవేగయ్యాఁదుర్మ మనమనిపైఁ దొడరె.

సౌగం— అబ్బా కనంబడిరి. అయ్యో! ద్రోణుఁడు నచ్చి నిఁక నేమున్నది. కుమారుండాగ్నేయాస్త్రమైతె

సౌర— అన్నయ్యా భయమూలే దద్దాని వారుణాస్త్రమునమఱలించి తోడనబ్రహ్మాస్త్రమేసె నా ద్రోణుఁడు.

సౌగం— హాయిహాయి! ద్రోణిప్రయుక్తబ్రహ్మాస్త్రముబూదెఁగలసినది.

సౌర— అన్నయా విజయాత్మజా శుగాసన నిర్ముక్తవిష ప్రోద్ధిత ఘనశక్తి ద్రోణుఁడు మూర్ఛిల్ల సూతుండవులతు రథముతోఁ లుకొని పోవుచున్నాఁడ

గ— తమ్ముఁడా! ఏదియెట్లున్నను.

గీ॥ అసుహృద్రయెట్టి తపంబుఁ • జేసెనో కా
విజయుఁడే దేవతలను సే • వించెనో కా
శత్రుసంహార కారక • పుత్రవరుఁడు
మేరుధీరుఁడీతఁడు జ • న్మించుటకును॥

గార— జౌనౌనన్నయ్యా;

దుర్యో— (నిరుత్సాహముతో) అయ్యో మనమనుకున్నవన్నియు గొంతెమ కోర్కెలే యౌనా? లోకగురుండగు ద్రోణుండును సన్నగిల్లె.

(ద్రోణుఁడు ప్రవేశించి ఖిన్నుఁడై యూరకుండును)

దుర్యో— మహాత్మా గురుప్రవరా!

ఉ॥ ఏమనివిన్నవింతు మన • హీనదశన్ జతురంగసైన్యముల్
భూమికిఁ జాలఁగానొరిగె • భూసుర! భాసుర బాణకౌశలుం
డామహితాత్ముఁడేయు నిశి • తాసుగముల్ బలివీరవారమే
మేమియటంచునెంచుక స • హించక కించఁజేసెం జిరక్కటా॥

కర్ణ—(వికటముగా దుర్యోధనునితో)

గీ॥ సర్వసేనాధిపతి భూసు • పర్వఁడితఁడు
మీఁడుమిక్కిలి శరగురుం • డాదినుండి
యట్టి యితఁడుంటనీకేటి • యార్తి? కంద
పిలకకును దురదబ్బ • చ్చలిక్కి నేల?

ద్రోణు—(కర్ణునితో) కర్ణా! ఏటికట్లనియెదు?

క॥ ముమ్మారున్ సౌభద్రుం
డమ్మాడ్కిన్ నొలయనేయ • నడమకమలలన్
సమ్మతి సేవలతోనే
నమ్మహితాత్ము సెదురంగ • నరసితికాదే?॥ 32

అదియుఁగాక.

గీ॥ సకల గుణాఢ్య మాన్యుఁడు • శత్రుసైన్య
సంహరణ చణైక బలుఁడు • సమరభూమి
జేతఁగోదండకాండంబు • చెలఁగుచుండ
నితనిఁ జనకంగ ఫాలాక్షుఁ • డెట్లుచూచు?॥ 3

దుర్యో— మహాత్మా! మీరలే యిట్లన్న నెట్లిఁక. శిష్యుండ నన్ను రక్షింపుఁడు.

ద్రోణు—రాజా

చ॥ పలువురు చుట్టుముట్ట కడు • వంచనయుంచుఁ దలంచకాతనిన్
సులువుగ విల్లునన్ విరిచి • సూతునిఁజంపి రథంబుఁగూల్చియా

వలసమయింపనెంచినను • వచ్చునుగాని శరాసనంబొగిన్
మెలఁగుచుఁబాణినున్నఁదర • మే పరమేశునకైన నొంచఁగన్॥ 34

దుర్యో— మారణధర్మము మారణకర్మమేకదా! మహాత్మా!
కర్ణ— జౌనానందులకు! సందేహమేమి?
ద్రోణ— (తనలో) ఇటులంటి నేటికి నామాటదాఁటక యీబూటకులు మోసముజేయ సాహసించుచున్నారు కాలము నీమహిమ కాఁబోలు నిదియంతయు.
దుర్యో— మహాత్మా! రండు యేదియో చూచుకొందము.
కర్ణ— చూచుటయేటికి? నేనుండెనికదా?
దుర్యో— సరేనడువుఁడు

నిష్క్రమింతురు)

(తరువాత రథారూఢుఁడై సారథితో నభిమన్యుఁడు ప్రవేశించును)

అభి— సారథీ! కౌరవయోధులెల్లరు పోయినపోకగా మరల రాలేదేమి?
సారథి— కుమారా! యింకెక్కడి కౌరవ యోధులు

మ॥ భవదస్త్రప్రకటానల జ్వాలరతి • జ్వాలావృతంబైన కౌ
రవసైన్యోద్ధితశుష్కవృక్షసహితా • రణ్యాంబుమార్యనిపా
దవరోద్యచ్చటులచ్చటాచ్ఛటముతో • దందహ్యమైయుండఁగా
రవయోధాళి యెటులక్కనంబడుసుభ • ద్రాపుత్రధైర్యాత్మతన్॥ 35

అభి— దానికేమిగాని చూడుసారథీ!

చ॥ సులువుగనాదువెంట మొనఁ • జొత్తుమటంచు వచించునాదు తం
డ్రుల రథముల్ కనంబడవు • ద్రోణకృపాదివిరోధి యూథమున్
గలసియుటే మెలంగనటఁ • గావరమొంది యెవండుపాండుసూ
నుల సమరస్థలిన్ నిలిపె • నో తెలియన్ బరికించుసారథీ॥ 36

సారథి— కుమారా! దూరముగాఁగాంచుము(వ్రేలితోఁజూపుచు)

గీ॥ వరవరాహధ్వజాలంకృ • తరథమయ్యె
దే. యలజయద్రథుని దది • తేజెచూడ
రాకభీకరంబయ్యె సం • గ్రామభూమి
ధర్మజాదుల తేరుల • దాఁజూడు॥ 37

అభి— సారథీ! ఔనౌను గాన్పించుచున్నది. ఏమిది చిఱుతయోధుఁడగు సైంధవుఁ డేలకో పాండవుల నిలువరించు నంతటి బలాఢ్యుఁడయ్యెఁ గాని కానీ యిప్పుడైన నేమయినది సారథీ.

గీ॥ మన రథంబును వానికై ♦ మఱలనిమ్ము
వానిఁ జంపియే వేవేగ ♦ వత్తుమిటకు
నిక్కడ రణంబు చేయఁగ ♦ నేరలేరు
కాన మనల కాక్షేపణ ♦ మైనలేదు॥ 38

సారథి— చిత్తము (అని రథమేగుట సూచించునంతలో పెద్ద కలకలము తరవాత)

(తెరలో)

గీ॥ ఓరి సౌభద్ర యేడకుఁ ♦ బాఱిపోదు
వాలమున నిన్ను సమయింతు ♦ మాగుమటనె
చచ్చుటకు ముందువచ్చునీ ♦ చచ్చుతెలివి
తోడనిప్పుడే నీవుచూ ♦ తువుదివంబు॥ 39

అభి— (మహోగ్రకోపముతో)

శా॥ ఛీఛీ కౌరవరాజపోషితపశు ♦ శ్రేష్ఠంబులారా! రణ
త్స్ర్యచారక్షుభిత పరిచారఖలులా ♦ రా! రాజులేమీరలున్
నీచంబంచుఁ దలంచకే రణములో ♦ నిర్లజ్జులై పాఱిరే
నాచేతన్ కనుఁగొందురండి చటికిన్ ♦ నాకంబుజూపించెదన్॥

(అంత బాణపరంపరఁ బర్వుకొనుచు ద్రోణదుర్యోధన కర్ణాది యోధులు ప్రవేశింతురు)

అభి— ఓహో! కౌరవయోధులారా! చూడుడు నా బాణంబులు మీప్రాణంబులఁ గ్రోల నాలుకలు గ్రోలుచున్నవి. (అస్త్రపరంపర లేయును)

దుర్యో— కర్ణ! చచ్చితినిరా! బాధనటించి మఱల బాణము వేయును)

శల్యు— హాయిహాయి. యీదెబ్బ సౌభద్రునిదని చెప్పకయే చెప్పుచున్నది.

(మూర్ఛిల్లి మఱల లేచును)

ద్రోణ— అబ్బబ్బ! దెబ్బలికిఁ దాళను కురంగమైతినిగదా:

అశ్వ— ఛీఛీ మనబలశౌర్యము లేమిటి? (ఒఱిగి మఱల లేచును)

కర్ణు— (రహస్యముగా)

ఉ॥ కౌరవయోధులార! వి • శిఖంబులకున్ భయమొందిపాఱున
ట్టీరణభూమిదాటి వెను • కేగిధనస్సును ద్రుంతుమీరు నీ
వీరుఁడునన్నుఁజూచుచును • పేశరవారపరంపరన్ ద్వరన్
సారథిరథ్యముల్ తృటిని • జంపుదుమంచు నిజంబుఁజెప్పినన్॥ 41

యోధులు—పోహాస్త్రులై చేయుదురు.

అభి— గీ॥ ఏమిరా! సూతజానీకు • నామహాచ్ఛ
రాళిఁజవిఁజూపవలెనె? తి • రంబునిలుచు
యూరకే నినుఁబెంచెడి • వారుజూడ
బంపుదు నిపుడునిన్నుని • లింపపురికి॥ 42

(అని యొక బాణమునేయ నాతఁడుపాఱిపోవును);

కర్ణ— (అభిమన్యు కౌరవులు పోరుచుండ వెనుకఁ బ్రవేశించి) నేనిదే వీని ధనుః
కాండము తెలియకుండఁ గొట్టెదను (బాణమువేయ ధనుస్సు విఱుగును)

అభి— (ఆశ్చర్యముతో వెనుకకు దిరిగి) ఏమిది. ఛీఛీ మూర్ఖాత్మా!(అని యనుసరించి
ద్రోణాది యోధప్రయుక్త బాణములచే సారథి రథము రథ్యములు నేలం
గూలును) ఛీఛీ దురాత్ములారా! (అని యంబరమునకు నొకకత్తితో నెగిరి(
గీ॥ ఆఁడువారికి లేని భ • యంబుఁజెంది
సంగరాచారములనన్ని • ద్రుంగఁజేసి
నారథంబును భగ్నంబొ • నర్చినట్టి
తుచ్ఛులార! నిలుండాజిఁ • ద్రుళ్లడంతు. 43

(అనిచిత్రగతుల నంబరమున నేతిరుగును.)

దుర్యో— గీ॥ అయ్యో నామీఁదఁబడి వీఁడు • హతముజేయుఁ

కర్ణ— విల్లుద్రుంచుచు ననుజంపు • మేగమితఁడు

అశ్వ— బాపఁడంచుదయార్ద్రితఁ • బడయకున్నె?

శల్య— బాబో నాప్రాణములకాశ • వదలుకొంటి.

(అనిభయార్తులై పరువులిడుదురు.)

ద్రోణు— కుఱ్ఱా! ఎగిరిపడియెద వేల! ఇదిగో నీవాలువ్రాలును.

(అనియాతని ఖడ్గమును బడఁగొట్టును.)

అభి— (తన విఱిగిన రథముపైనున్న గదతో నంబరమున కేగి)

క॥ ఓరీ! మూర్ఖద్రోణా!
నీరాజానీకమడఁగు • నిక్కము నాచేన్
బోరన్ సిమూసంబాగుము
నీరథిగంభీరుఁడీతఁడొ • నీచేఁబడునే?
(అనిభూమికిలంఘించును.)

వైశ్వానసని— (సమీపించి)
క॥ రాఁగదరా యిటు వేగమె
సాగదరా యిపుడు నీకు • నాకముజూపున్
సాగదురమ్మిక టమకమున్
సాగదురమ్మిక చటియాట • చక్కఁగ నీకున్. 46

అభి— క॥ నాకదనంబున నీచే
నాకదనంబుగ నిలంగ • నవ్వరెనన్నన్
నాకుల మేసరియానెడ
నాకుల మొందించినిన్ను • నక్కడదృంతున్, 47
(ఇద్దరుకొంతతడవాలము జేసి భూమికివ్రాలుదురు.)
దుందుభులమ్రోతతో యవనిక జారును.
ఇది ప్రథమాంకము.

ఓమ్.

శుభమస్తు.

సైంధవార్జునము.

ద్వితీయాంకము

ప్రదేశము—ధర్మజసభ

ప్రవేశము—ధర్మజ భీమాదియోధులు
దుఃఖాక్రాంతులై

ధర్మ— హా! హా! లోకైక ధనుర్ధరా! వీరాగ్రగణ్యా! అయ్యో యభిమన్యుకుమారా! పదియారేండ్లకే ముదిసిన ప్రాణివైతివా?

సీ॥ నినునమ్మికొనియున్న ♦ నీతండ్రులగుమాకు
నేదారిఁ జూపినీ ♦ వేగినావు
కడుపార నినుఁగన్న ♦ పడతిసుభద్రకుఁ
బుత్రశోకంబెట్లు ♦ పోవునయ్యా?
నిను దైవముగ నెంచు ♦ వనితయుత్తరనీవి
యోగమునెట్లింక ♦ నోపఁగలదు?
నినుమూలముగ నెంచి ♦ కొనివృద్ధిఁగనఁజూచు
భరతవంశమెటు ని ♦ ల్వంగఁగలదు?

గీ॥ అక్కటా యిందరికిని ♦ నొక్కపరుస
మాట చెప్పకే ముందుగా ♦ జాఱినావె?
దైవమైనను నీపైని ♦ దయఁదలంచ
లేకపోయెనె లోకత్ర ♦ యైకశూర!!.

అకటా! యీదుఃఖమాపఁజాల నేనేమిసేయుదుఁ దమ్ముఁడర్జును మోమెట్లు చూచువాఁడ?

గీ॥ ముద్దుగారెడి సూనుని ♦ మూఢబుద్ధి
మొగ్గరంబులోనికిఁబంపి ♦ మోఱకులగు
వారిచేతఁజంపించితి ♦ పోరనేను
సుతవియోగార్తుఁడర్జునుఁ ♦ జూడఁగలనె? 2

(అని తలఁగొట్టుకొని యేడ్చును)

భీము— (భోరని యేడ్చుచు) అయ్యయ్యో! అన్నయ్యా! వాని చావునకు నేనుగాని మీరుగారు.

చ॥ వెనుకనె యంటివత్తునని ♦ బీరము లెన్నియొ పల్కి సైంధవున్
జెనకఁగలేక చచ్చునయి ♦ చిత్తమునందొక యింతయేనియున్
మనసుతుఁడంచు నెంచకయె ♦ మార్తురకిచ్చితి నేనెయింతకున్
ఘనమగు కారణంబకట! ♦ కాల్చనె నాభుజశౌర్యసంపదల్॥ 3

హాహా! పితృవత్సలా! అయ్యో విజయైకపుత్రా! నేనటుల జెప్పకుండిననునీ కంత మూడకుండు నేమోగదా! ఇఁకనెట్లు కృష్ణార్జునులఁజూడఁగలను? నాకడుపు చెరువగుచున్నది. నేనీదుఃఖాంభోనిధినోలలాడఁజాలహా ముద్దుకట్టా!

గీ॥ ఏఁడినాపుత్రుఁడెక్కడ ♦ నేగెనంచు
నధికవాత్సల్యమునఁజూడ ♦ నభిలషించు
నీదు తండ్రికి దుఃఖంబు ♦ నివ్వటిల్ల
నీవిటైతివటంచేమి ♦ నేవచింతు?॥ 4

(అని యేడ్చును)

దృష్ట— మాన్యులారా! శత్రువులఁ జెండాడి వీరోచితంబైన మరణంబు నొందినవానికై యిట్లు వాపోవఁదగదు. రణమునందు జయము యిద్దరికిని రాదుగదా? కృష్ణార్జునులు మాత్రమంత యెఱుంగని వారలా కావున మీమీశోకంబులోదార్చుకొనుఁడు.

ధర్మ— అయ్యయ్యో! బావ!

ఉ॥ మారసమాన తేజ సుకు ♦ మారశరీరుఁ డిలోకపూరుషున్
మేరుధరాధరాభధృత ♦ మేఘనినాదవరస్వనున్ ధరా
భారవిమోచకాతిచణు ♦ భారతవంశసుదీపకున్ ముదం
బారఁగఁబెంచుకొన్న సుతు ♦ నయ్యయొ చంపుకనిల్వలేమహా॥ 5

(అని యేడ్చుచు) హా! నవమోహనాకార! హా! శశిరేఖాప్రియా! నిన్నే
మని మఱచిపోదమురా కుఱ్ఱా! నాకీశోకమెట్లు పోవునురా సూనో!
అబ్బ!నీసుందరవదనారవిందముగఱచవేమిరా పుత్రా! పుత్రా! పుత్రా!
అయ్యో తమ్ముఁడా అర్జునా నీప్రేమనిధియడుగంటినది. నీముద్దులమూఁట
దొంగిలింపఁబడినది అయ్యో మనవంశవృక్షము ఛేదింపఁబడినది. ఇఁక నేము
న్నదిఁక నేమున్నది. కొమ్మలులేనిపాండవ వృక్షమిగిలినది అయ్యో! కృష్ణ
భగవానుఁడా! నీచెల్లెలు సుభద్ర నేమని యూరడింతువు? నాకేగతిఁజూ
పెదవు? అయ్యయ్యో ఇఁక నేవారిమొగంబులఁ జూడఁజాల హా! విజయా
త్మజా! హా కౌరవసైన్యాటవీదవానలా! హాహా కురుయూథజీమూతమారుత
మా ఎక్కడడాఁగితివి. 'మాకేది తెరవుజూపుదువని నే దైవముగా నెఁచు గర్భా
లసయగు విరాటపుత్రి కేమనిసమాధానము చెప్పుమంటివి? నీతల్లి సుభద్ర
నేమని యూరడింపుమంటివి? అయ్యయ్యో! కుఱ్ఱా నీకెట్టిపాటు తటస్థించి
నదిరా! బాబా!

సీ॥ ముద్దుగారెడి నీదు • మోముఁజూడక యున్న
నిముసంబు నేనెట్లు • నిలువగలను?
నీతోడిలోకమై • నినుఁ జెంచు నీతండ్రి
కేమంచు నివ్వార్త • నెఱుఁగఁజేతు
నీతోడరాలేక • నినుఁజంపికొంటిమం
చేడ్చునీ యోధుల • నెట్లు తేర్తు?
శోకాంబుధిన్ మున్గి • శోషిల్లునీబంధు
వుల నెట్లు నేనింక • బోధసేతు?
గీ॥ హా సుభద్రాసుతా! విజ • యప్రమోద
చండరిపుభీకరా! ముఖ • చంద్రుఁజూప
వేర రావేర! యౌదార్య • వేరనన్ను;
గౌఁగిలియ్యవవేర • రాజకంజనయన! ॥ 8

(అని మూర్ఛిల్లును)

భీము— (ఇదివఱకు దుఃఖాంబుధిని మగ్నుఁడై) హా! యభిమన్యూ! నీకెట్టిపాటు వచ్చి
నదిరా బాబూ! అయ్యో మాకన్నముందుగ నీవేస్వర్గముఁజూడఁబోదలంచితివి

రా! నాయనా! కాలమా! యెంతవిపరీతమైతివె! కృష్ణా! త్రికాల వేదివి నీకైనఁ దెలియలేదా? తెలిసిన నుపేక్ష సేయుదువా! నీవుమాత్రమల్లుఁడు కాఁడా? అయ్యో! ఖేచరులారా! మీరైన నెలుంగెత్తి యర్జునుతో నుడవలేక పోతిరా? చెప్పిన రాలేకపోవునా యాతఁడు వచ్చిన నింతమూఁడునా? అహో హతవిధీ! యెంత దలఁచితివి! ఆహా! పసికూనా!

గీ॥ సంగరాంగణంబునశత్రు ♦ సైన్యములను
నోడఁబుచ్చినీతోడ మ ♦ హోన్నతదశ
నందుదుమటంచు నెంచితి ♦ మంతెకాని
యిట్లుకడతేఱుదువటంచు ♦ నెఱుఁగమయ్య॥ 7

(అని మూర్ఛిల్లును)

ధృష్ట— అయ్యో! వీరలందరుపుత్ర వాత్సల్యమున నెంతయు దురపిల్లుచున్నారు. ఏమి సేయుదు? నాకు నింతగాదుఃఖము గలుగజేయుచున్నసతఁడు వీరినిట్లొనర్చిన వింతయేమున్నది? ఇఁకనర్జునుఁడే విన్నయెడల క్షేమిజరుగునో కదా! కృష్ణుఁడే తెంచినఁగాని వీరి ననునయింపుట సాగదు.

(అంతఁ బాంచజన్య దేవదత్తములు వినంబడును)

ధర్మ— అయ్యయ్యో! పాంచజన్యదేవదత్తములు వినంబడుచున్నవి, నీతోయుద్ధము లోనికిఁ రాలేకున్నను స్వర్గమునకును రాలేకపోదునా కుట్టా! నాకెంతవంత గల్పించితివిరా బాబు. వారల మోములెట్లు జూడఁగలను? (అని యేడ్చును)

(అంతదూరమున ద్వారముకడ కృష్ణార్జునులు ప్రవేశింతురు)

అర్జునుఁడు-బావా! వాసుదేవా!

ఉ॥ ఏమిది నామనంబిపుడు ♦ హీనతఁ బూని తిరంబులేకయే
వేమరుఁ గొట్టగాడెడి ♦ వివేకము గూడ నశించుచుండె సం
గ్రామమునందుఁ డస్సినటు ♦ గాదనువున్ వడఁకన్ దొడంగెనీ
భూమియెమూడ వింత తల ♦ పుల్ పొడసూపుచునుండు నామదిన్॥ 8

కృష్ణా— ఏమిది యర్జునా! యిటులనుచుంటివి? సకేమిభయమా!

అర్జు— ఎగతాళిఁగాదు బావా!

క॥ ఎన్నో యపశకునంబులఁ
గన్నారంగాంచుచుంటిఁ ♦ గంజనయనా

యన్నలుఁదమ్ములకట యె
ట్లున్నారో తెలియరాదు ♦ యూహింపంగాన్॥

కృష్ణ— అర్జునా!

ఉ॥ ఏటికి నిట్టివింతలిటు ♦ లెంతయు వంతలనొందనేనె? నీ
బోటి మనోబలాఢ్యునకుఁ ♦ బోలునె యిట్టుల దుర్నిమిత్తముల్
పాటిగఁ దెచ్చుటల్? మనసుఁ ♦ బట్టగలేవటె? మాటిమాటికిన్
లేటమొగంబుఁ జేసుకబ ♦ లే తిఱుగాడఁగ నానెపార్థివా!॥ 10

అదియుఁగాక.

గీ॥ అతిబలాఢ్యులైనట్టి నీ ♦ యన్నదమ్ము
లకు సుఖంబుగలుగకున్నె? ♦ యకట యేదొ
యొకచిఱుతనష్టము గలుగ ♦ నొకటికలుగుఁ
గాక దానికై యింత శో ♦ కంబుదగునె?॥ 11

అర్జు— (మఱింతయధైర్యముతో) కృష్ణా! నాకేమియోకాని యట్టి ధైర్యముండవన్నది నాకేదియోగొప్ప యాపత్తు సూచించుచున్నది. ఇట్టి నామనస్తాపమునకుఁ గారణముండకపోదు.

(ప్రక్కలఁ బరికించి) ఇదియేమికృష్ణా!

సీ॥ వందిమాగధులేల ♦ వనటబొందినయట్లు
స్తోత్రపాఠములేక ♦ తొలఁగుచుండ్రి?
బ్రాహ్మణవ్రాతంబు ♦ పాపంబు నామోముఁ
జూడనొల్లనియట్లు ♦ చూచుచుండ్రి
పరిచారకులిదేల ♦ పాడువార్తలనేవొ
చెప్ప నొల్లనియట్లు ♦ తప్పుకొనిరి?
శిబిరంబుఁజూచిన ♦ శిథిలమైనటులుండి
చేటుగాలమదేవొ ♦ చెప్పఁదొడఁగె

గీ॥ సంజ వేళయౌనంతనె ♦ చెలఁగఁబడెడి
భేరి ఢక్కా నినాదంబు ♦ వినఁగఁబడదు
యిట్టి విన్నియుఁజూడనే ♦ నిప్డుధర్మ
జాదుల విషయమై శంకి ♦ తాత్మునగుదు॥ 12

కృష్ణ— (తనలో) అయ్యయ్యో! నన్నే యట్టుల దుఃఖవార్ధిలో ముంచుచున్న నీవింత బాలీతనికిట్లుండుట వింతగాదు. వానోటనే యితనికిఁ జెప్పలేను ధర్మజుఁడే చెప్పగాక. (ప్రకాశముగా) అర్జునా!

అర్జు— ఏమి యర్జునుఁడింక రానురాను నాకు మఱింత వంతదొంతరెక్కుచున్నది! కృష్ణా! (విచారముతో)

గీ॥ మనలదేవదత్తధ్వని ♦ వినినతోడ
నెదురువచ్చెడు సుతుఁడేల ♦ యెదురురాఁడు
వాని సేనమ్ర్రొయున్నవా ♦ వీనులిపుడు
నెట్టిఘోరవార్త వినునో ♦ యెఱుఁగనకట!॥ 13

కృష్ణ— ముందెందులకీ చింత లోనికిఁబోయి ధర్మజునడిగి తెలుసుకొందము. రారమ్ము.

అర్జు— అయ్యో నాకాళ్లాడకున్నవి.

క॥ ఏవానిన్ నేనెప్పుడు
బూవున్ బలెఁజూచికొంచుఁ ♦ బూనికఁ జెంతున్
దేవా! వానికి నేడో
దైవంబోర్వకయె సల్పెఁ ♦ దాళఁగలానే॥ 14

(అని చతికిలఁబడును)

కృష్ణ— ఏమిది యర్జునా నిజము తెలియకిట్లు దురపిల్లనగునా? బేలవగుచుంటివిసుమా

అర్జు— ముకుందా! ఏమిది నాదుఃఖమునకంతయుఁ నాయనుంగు కుఱ్ఱఁడే మైనచో నాబ్రతుకెట్లు? నాకాళ్లు తడఁబడుచున్నవి. కృష్ణా నేను లోనికి రాలేను

కృష్ణ— అయ్యో నీవట్లధైర్యపడనగునా?

(అని యర్జును జూచునంతనే గొల్లని యేడ్చుచు మొగములు దిగవ్రాల్చిన యోధులమందునకు దీసుకేగును]

అర్జు— [సమీపించి దుఃఖాతురముతో జతికలఁబడి]

ఉ॥ అక్కట వీరలందరును ♦ నాననముల్ దిగవ్రాలవైచినా
ప్రక్కనుఁజూడ కేద్వసమ ♦ రంబున నాదగుముద్దుపట్టి తాఁ
జిక్కెనటంచు నిక్కమది ♦ నీ! యిఁకనెందుల కయ్యజీవముల్
దక్కదువయ్యయ్యాపఱపు ♦ దాష్ట్యనకున్ విజితారి పుత్రకా॥

(అని మూర్ఛిల్లును)

ధర్మజభీములు—హా! హా! యభిమన్యూ (యని మూర్ఛిల్లుదురు)

కృష్ణు— (దుఃఖమాపుకొనలేక యర్జునుమీఁదఁబడి) హా! హా! సుభద్రానందనా! హా! త్రిలోకశూర! హా! పితృవత్సలా! హా! హా! యభిమన్యూ నీకెంతకష్టము వచ్చినదిరా కుఱ్ఱా! అయ్యో! యర్జునా నీకీపుత్రశోకంబబ్బదను కొంటినోయి. అయ్యయ్యో సుభద్ర నేమనియూరడింతును. అబ్బబ్బ శశిరేఖా మోము నేనెట్లు జూడఁగలను? ఆహా! ఆనాటి వివాహపుఁబోకే యింత వెఱ్ఱి పెట్టినదా! అర్జునా నీవింత శోకంబులో మునుంగ నారాతికుంకేమో బుద్ధులగుచున్నది లేలెమ్మిఁక నోర్వలేను- క్షత్రియుల కిట్టివి తప్పవు. (అని యేడ్చును).

అర్జు— (మూర్ఛదేఱి) హా! హా! నాకుమారా! నీకెంతలోఁగాలమైనదిరా పుత్రా తండ్రీ నేనెట్లు బ్రతుకఁగలను నాకేదిదిక్కు?

సీ॥ హాకుమారానీదు ♦ రాకేందువదనసం
దర్శనంబునఁగాక ♦ తాళఁగలనె?
హా! పుత్రకా నాదు ♦ పాపంబుచే నీవె
ముందుగానాకంబు ♦ నందితయ్య
హాకుఱ్ఱ! నీవేనొ ♦ నాకుద్ధరింతువం
చెంచితిఁగానియి ♦ ట్లెంచనయ్య
హా! ముద్దుపట్టి నీ ♦ యమ్మనీకైయేడ్వ
నేనిజూచుక యూర ♦ డిల్లమందు?

గీ॥ హా! కొడుక! నినుఁజూచి మే ♦ మందఱమును
బ్రతుకుచుండఁగమాలదై ♦ వంబునిన్నె
యెగుర వైచుకపోయెనే ♦ తగునటంచు?
నేమిసేయుదు నింకనా ♦ కేదిదిక్కు? 18

(అని తలగొట్టుకొని యేడ్చును)

కృష్ణు— అయ్యయ్యో! అర్జునా! ఇంత కడుపు పగుల దుఃఖించుట తగదు, శత్రువులఁ జెండాడి క్షత్రియోచితంబైన మరణంబు నొందినాఁడు

(ధర్మజునివైపుఁదిరిగి) రాజా! నీవునిట్లువాపోవనగునా లేలెమ్ము నీయర్జునుఁ జూచికొనుము.

అర్జు— కడుపు పగులుచునేయున్నది. దుఃఖమెక్కడిది? నాగుండె రాతిగుండెకాని మంచుమియుఁకాదు. హాకుమారా! త్రిలోకశూర!

సీ॥ ప్రేవులుమాలలా ♦ వెడిదంపురక్తంబు
గంధమానీకు ♦ నోకమలనయన
కాకియేకీరమా ♦ ఢాకినీభూతముల్
దాసీజనంబులా ♦ భాసురాంగ!
శిరములేయుపధాన ♦ వరములానీకు ర
త్నాళియే దీపమా ♦ యచలధీర?
ఛత్రముల్ పువ్వులా ♦ చిత్రిమా మొండెముల్
మురిపెంపుఁపటములా ♦ ముద్దుకుఱ్ఱ
గీ॥ మాంసమస్తిష్కపేశల ♦ మహియెనీకుఁ
బట్టుపరుపుల మెత్తని ♦ పాన్పుఁటోయి
శత్రుభీకర మానీదు ♦ సమరధర్మ
మనెడిభార్యతోడ సుషుప్తి ♦ నందితయ్య॥ 17

కృష్ణ— అర్జునా! ఏటికీ వెఱ్ఱితలఁపులు లేచి నీయన్నదమ్ముల నూరడింపుము

అర్జు— అయ్యో! మమ్మండఱిని నాముద్దుకుఱ్ఱండే యూరడించినాఁడు మాగొంతె మకోర్కులన్నిటి కంతము జూపి మమ్మీతీరున నన్నుఁగలసికొమ్మని యూరడించితివిరా? తండ్రీ.

చ॥ నిను నరగంటయైనవిడ ♦ నేతని నీదగు భార్యనుత్తరన్
ఘనమగుశోక వహ్నిమటు ♦ గన్విడి తేయకటా యరాతిశో
షణచణ! నీదుతల్లిసుత ♦ సంపదలేమిని ధీనఁజేసితే?
రణమహినీను దేహము ది ♦ రంబగు బూడిద దోగియున్నదే?॥ 18

అయ్యయ్యో అన్నయా! ధర్మజా మనలనందఱి గోతిలోనికిఁద్రోసి స్వర్గమున కేగిన నాముద్దుఁకుఱ్ఱఁడెట్లు తలఁచఁ కొలఁదికిమీఱనో తెలుపవా?

ధర్మ— అర్జునుఁ గౌగిలించుకొని యేడ్చుచు)

గీ॥ గురుఁడు పన్నినతమ్మిమొ • గ్గరముఁ జించు
వారిఁగానక యభిమన్యుఁ • బంపినేనె
వానిఁజంపించితినిగటా! • పార్థ నేఁడు
పుత్రఘాతుకుఁడేన నూ • పుడమినిపుడు॥ 19

అర్జు— హా! పుత్రా! హా! యభిమన్యూ! త్రిలోకవీరుఁడవయ్యు నెట్టి యిక్కట్టులఁ బాల్పడితివిరా తండ్రీ! నీవుఁ దమ్మిమొగ్గరముఁ జించుటయేకాని వెడలివచ్చుట చెప్పలేక పోతినిరా బాబూ! నేనేయింతటి పాపమున కొడిగట్టితిరాసూనో! నేనేమిసేయుదురా బిడ్డా! నాకీదుఃఖమెట్లుపోవురా నాయనా! నేలేనని యెంచియే యీవ్యూహము పన్నఁబడినదిరా! తండ్రీ!

క॥ కట్టా ద్రోణుండా! నా
పట్టికొఱకె పన్నితయ్య • పద్మవ్యూహం?
బెట్టుల మనసొప్పెను నీ
పట్టికొఱకె యింతసేయఁ • బాపుఁడవు కదే॥ 20

కృష్ణ— ధర్మరాజా! నీవట్లనుట తగునా? నీవేమి చేసితివి? కాని మన భీమాదుల వెంటనరిగిరా లేనేలేదా?

ధర్మ— ఉ॥ ఏమనిచెప్ప? సంగరమ • హీస్థలినట్లభిమన్యుఁడక్కటా!
యా మొనఁజించిలోనికి మ • హాద్భుతమారఁగఁ బోవ వెంటనే
మేముఁ జనంగ మధ్యమున • మించినవిక్రమ మొంది సైంధవుం
డేమియొకాని యడ్డుపడి • హీనులఁ జేసెను మమ్మునందఱన్॥ 21

అర్జు— (దుఃఖముతోఁగూడిన మహోగ్రాగ్రహముతో) ఏమేమి? ఎంతపని జరిగినది ఓరోరి సైంధవ ఛండాలా! ఎంతఁజేసితివి! ఓహో! అగ్రజా ధర్మజా! కృష్ణ భగవానుఁడా ఓపంచభూతములారా!

మ॥ వినుఁడీ నాదుప్రతిజ్ఞ సైంధవుని నే • వీరుండురక్షింపగాఁ
జనినన్ భీకరసంగరాంగణమునన్ • సర్వారి వీరుల్కనుం
గొనఁగా సూర్యుఁడు రేపు గ్రుంకుమును పే • క్రూరంబుగాఁ జంపుదున్
గానరన్ జేయనిచో, ధనూవరముతో • బూదైపోదును గాగ్నిలోన్

(ధనుష్టంకారము చేయఁగనే భేరీఢక్కానినాదములు వినంబడును.)

కృష్ణ— అర్జునా! నీప్రతిన మఱొకలాగగునా?

అర్జు— సాక్షాత్పరమేశ్వరుండవైన నీవుండ నాకేటికిబావా?

కృష్ణ—ధర్మరాజా ! మేముపోయి సుభద్రాదుల నూరడింతుము సెలవా ?

ధర్మ— మహానుభావా! చిత్తము.

(అని యందఱునిష్క్రమింతురు)

ఇది ద్వితీయాంకము.

ఓమ్.

శుభమస్తు.

సైంధవార్జునము.

తృతీయాంకము.

ప్రవేశము—సుభద్రాంతఃపురము

ప్రవేశము-సుభద్రార్జునులు కైదండఁబూని తోడనే కృష్ణుఁడు

సుభద్ర—(ఏడ్చుచు) ద్విపద.

ప్రాణేశ మురిపెంపు ♦ బాలునిఁబీఁడి
ప్రాణంబు నిల్పంగ ♦ వశమౌనె మనకు?॥ 1

అర్జు— (ఏడ్చుచు) కాంత! దురంతశో ♦ కంబునమున్చి
యంతంబుఁజేయంగ ♦ నబ్జజుఁడెంచె॥ 2

సుభ— ఏడఁబోతివికుఱ్ఱ! ♦ ఏలమాకడుపు
మాడఁజేతువురార! ♦ మారశరీర!॥ 3

అర్జు— పృథివీతలంబేలి ♦ పేరొందెదంచు
విధువంశదీపక ♦ వెఱ్ఱితోనుంటి॥ 4

సుభ— అయ్యయ్యో నాపుత్ర! ♦ యరిసంఘములరఁ
జయ్యనంబోదువే ♦ స్వర్గంబుఁజూడ॥ 5

కృష్ణ—(కన్నీరుఁదుడుచుకొనుచు)

అమ్మ! సుభద్ర! నీ ♦ యాత్మజుఁడరులఁ
గిమ్మన నీకచె ♦ క్కిదివంబుఁబోయె॥ 6
వానికై యిట్లెంతొ ♦ వందురఁదగునె?
పూని బిడ్డలకిట్టి ♦ క్రియకాదెకీర్తి॥ 7

అర్జు— కాలంబ మాపైనిఁ • గక్షగట్టెఁబని
బాలుఁడే దొఱకెనా • ప్రాణాలు లేవె?॥ 8

సుభ— మాప్రాణములకన్న • మక్కువఁజూపు
పాపనిఁజంపద్దె • వంచెట్లు కడఁగ?॥ 9

కృష్ణ— గీ॥ అమ్మ! దేవుఁడుచంపెనం • చనఁగఁబోకు
వాని యాయువు మూఁడిన • వాఁడువోయె
బోవుచు విమలకీర్తిని • బొందినాఁడు
పోవువానితో మనము • బోవుటున్నె॥ 10

కావున నీవలవంతఁ దక్కి కొండంతభారము మీఁద వైచుకొనిన నీమగని నోదార్పుము. అదియుఁగాక క్షత్రియకాంతవైన నీవిప్పుడు సంతసింపవలసిన సమయమేయిది! ఏలయనిన.

ఉ॥ సంగరమందు శత్రువుల • సర్వసుపర్వులు హాయిహాయనన్
రంగదఖండితాశుగప • రంపరఁగుయ్యిడఁజేసియేగనో
యంగన! నీతనూజవరుఁ • డట్లగుటన్ దగవీరమాతవై
భంగితశత్రుఁడైన నరు • భామినివైతివి చింతయేటికే?॥ 11

కావున నీవెడగు చింతలుమాని ధైర్యము వహించి కించ నొందక నామాట విని నీమగనినోదార్పుము.

సుభ— (ఏడ్చుచు) అయ్యయ్యో! అన్నయ్యా!

ఉ॥ యెవ్వని మోముఁజూచుకమ • హీవరులందఱు యుద్ధరంగమం
దవ్విధి నిల్చిరో యెవని • కైవసుధాసతి వేచియున్నదో
యెవ్వనితోడి లోకమయి • యుండఱునుంటిమొ యట్టిపట్టియే
చివ్వనఁబోవ ధైర్యమఁట • ఛీయిఁక నెందులకయ్యజీవముల్॥ 12

అర్జు— హా! సుభద్రాకుమారా! ఆహా శశిరేఖాప్రియా! అయ్యో నాయనా చతురుదధిపరీత ధరావలయం బేలుదువనుకొంటి గాని యింతలో నంతముఁ జెందుదువనుకొనలేదురా తండ్రి! పరమనిర్భాగ్యులమగు మాకేల పుట్టితివిరా! ఇఁక నెవ్వరికైన బుట్టిననీపాట్లు తప్పిపోవునేమోకదరా పుత్రా! ఆపాడుపద్మవ్యూహమేటికి నాబ్రాహ్మణ ఘాతకుఁడు పన్నవలె నీసైంధవ ఘండాలుఁడేటికి మనవారి నిలువరింపవలె?

సుభ— (దుఃఖాతురయై) నాకడుపుఁ దరిఁగోయుచున్నది నాయనుంగుకుఱ్ఱా! నన్నేమని యూరడిల్లు మందువు నాకేది తెరవుజూపింతువు? నేనెట్లింకఁబదిమంది లోఁ దిరుగాడఁగలను? నాముద్దుముచ్చటల నేరుదీర్తురు. అయ్యయ్యో! మా వంశమునకు మొలకయేది? అబ్బబ్బ! యీదుఃఖమాపుకొనఁజాల! అన్నయ్యా! నీవేదియో త్రికాలవేదివనుకొంటిని నీకైనఁదెలియలేదా! ఆహా! హా! నా కుఱ్ఱను రక్షింప లేకపోతిగా; నాకడుపు చెఱువగుచున్నది అహా! నాబిడ్డా! ఎక్కడకుఁబోతివి. ఇఁకనేదియో యుత్తరమాకొఱకొమ్మఁజూపుననుకొంటిమి అదియేమాకు దిక్కైనదా ?

కృష్ణ— అమ్మా! సుభద్రా! ఏటికీవెర్రితలంపులు! నీకుర్రని కాయువుమూఁడిన నాపఁగలవారుండిన నేమిసేయుదురు! ఇఁకనైన నీదుఃఖము మానుము. ఉత్తరాగర్భమే మనకేడుగడయను కొనవలసివచ్చినది. ఉన్నంతతో సంతసింపకపోయిన వారినితోఁబోవుట లెక్కడనైనవుండునా ? అర్జునా? కర్తవ్యాంశము మఱచి ప్రాకృతునిఁబోలి దుఃఖాక్రాంతుఁడవై యేలదురపిల్లెదవు. క్షత్రియకులమందుఁ బుట్టుపత్రినరునకునిట్టివితప్పవుకదా? అదియుఁగాక క్షణభంగురములైన నీదేహములకై యిట్టివలవంత బొందఁదగదు సుమా! ఏదియెట్లున్నను కులాచారము మఱువనగునా? యుద్ధరంగమందెల్ల నేమిజరుగవలసియున్నదో యోచించి తత్కార్యనిర్వహణమందాసక్తియుండు టొప్పుఁగాని యిట్లుపోయినవానికై యూరక వాపోవఁదగునా! ఏడ్చినలాభమున్నదా! అమ్మా! సుభద్రా! నీకేమివెర్రి! ఇంక నిల్లెందులకేడ్చెదవు? ఏడ్చిననీకుర్రవాని సంపాదింపఁగలవా? లేలెమ్మా కన్నులఁ దుడిచికొనుము. దివ్యమంగళవై నీమగనిరేఁపటి విజయమునకై నీయిష్టదైవతముఁ బ్రార్థింపుము నీమగనిబాగే నీబాగు-శుచివగుము లేలెమ్ము. అర్జునా! యుద్ధప్రారంభమందు నాచదివిన చదువుల నట్టేటఁగలిపితివా? లేలెమ్మా- యూరకవాపోవ లాభము లేదుసుమా!

అర్జు— బావా! దుఃఖమేలేదు. హృదయము బాయియై యేమున్నది నాముద్దుబిడ్డఁడెప్పుడునన్ను వదలెనో యప్పుడే నిశ్చలమైనది. కర్తవ్యమునకేను న్నాడి. శత్రుడైనఁ జావవలె నేనైనఁ గావలె

(తెరలో)

గీ॥ పాఱిపోవంగనీకేటి ♦ భయముచెపుమ ।
కర్ణుఁడాదిగాఁగల్గుయో ♦ ధార్ణవంబు ।
దాటఁదరమెఱిఁవునకుఁబో ♦ రాటమందు ।
సభయమిచ్చితిలెమ్మిఁక ♦ వడలనేల ? ॥ 13

అర్జు— బావా ! యీకంఠస్వాన మెవరిదియైయుండునో ?

కృష్ణ— ఇఁకనెవ్వనిది. ద్రోణునిదే! సైంధవునికేయభయమిచ్చి నట్లగపడుచున్నది.

(మఱలఁదెరలో)

దేవా !మనవార్తావహుఁడు చారిత్రుఁడు ద్వారముకడ వేచి యున్నాఁడులోనికి సెలవా ?

అర్జు— వేవేగప్రవేశపెట్టుము. దేవీ ! యుద్ధప్రచారము వినఁగూడని నీవులోనికిఁ బొమ్ము.

సుభ— చిత్తము (నిష్క్రమింపఁగాఁ జారిత్రుఁడు ప్రవేశించును)

చారిత్రుఁడు-జయము జయము భూపాలచంద్రా !

అర్జు— చారిత్రా ! విచిత్రంబు లున్నవియా ?

చారి— దేవా ! రోదనంపుఁగౌరవశిబిరమునుండి యేతెంచుచుంటి.

కృష్ణ— రోదనమేలరా వారికి ?

చారి— వారికిఁ గలిగిననేటి విజయమే కారణము.

అర్జు— అదెట్లురా ?

చారి— గీ॥ మోసములుజేసి జయమును ♦ బొందినట్టి ।
కౌరవులకు భవద్దివ్య ♦ గాండివప్ర ।
యుక్తశరవర్షభయమింత ♦ యుండఁబోదె ? ।
గర్భనిర్భేదములగువా ♦ క్యములవినరె ? ॥ 14

అర్జు— (విచారసూచకముగా ఆపైనసస్మత్కుమారభానుఁడస్తమించిన దావినేమి జరిగినదో సవిస్తరముగా విన్నవింపుము.

చారి— దేవా ! అవధారు. అట్లుదౌశ్శాసన్యాభిమన్యకుమారు లిరువాగువారచ్చెరువడిచూడ, విమానచారులెల్లరు ముక్కుమీఁద వ్రేలుపైచికొని యచ్చె

యాశ్చర్యపడ, స్వర్గపుర కాంతలురారమ్మనిపూలమాలికలెత్తినిలువఁ బోరిపోరి, వీరోచితమగు, విజయశ్రీ గ్రహించి, దివినలంకరించిరి.

కృష్ణ— తరువాతఁ దరువాత

చారి— దేవా! అదేమి సంతసమోకాని కురురాజాది ధార్తరాష్ట్రులెల్లరుతమసుతుడనిఁ బడెనని యావంతయు, విచారింపకయే, తుచ్ఛవిజయ మొందితిమి కదా, యనియైన సిగ్గులేక, చంకలెగురవేయఁ దొడంగిరి.

కృష్ణ— సంతసము గాకేమిరా వారికి?

గీ॥ కురుకులబలాటవీదవా • నలుఁ డనిమిష |
దుర్నిరీక్ష్యశరాసన • దోర్బలుఁడు |
మీఁదఁబడి చంపఁగానుద్య • మించుసింగ |
మును సురపురికినంపిన • ముదముగాదె? ॥ 15

అర్జు— తరువాత.

చారి— తరువాతనోదేవ! ద్రోణుఁడుతానే యీమోసమునకుఁ గారణమనియో లేక దేవరకిది యెట్లును తెలియకపోదని భీతియో, కాక కుమారునిపై సహజప్రేమయోకాని, సైన్యమునకు ముందుగానే, ఖిన్నుఁడై తనరథముఁదోలించుకొనిపోయె. అశ్వత్థామయు, వెంటనంటె. కృపుఁడు గోడమీఁది పిల్లివలె, గజతండములలోఁ బడిపోవుచుండెను.

కృష్ణ— మోసములు జేసితిమని, పశ్చాత్తాపమై యుండవచ్చును.

అర్జు— గురుపుత్రు లిద్దరిట్లు పోవుటజూచి కౌరవులేమైన ననుమానించలేదా?

చారి— అనుమానించక పోవుటకుఁ గర్ణుఁడులేఁడా? అవధరింపుఁడు. అట్లుపోవుచున్న ద్రోణాశ్వత్థామలు వినునట్లు కర్ణుండురారాజుతోనిట్లనియె.

శా॥ కంటే! మిత్రమ బ్రాహ్మణత్రయముసం • గ్రామంబులోనీజయం |
బుంటన్ జూడఁగలేకయో నరప్రీతా • పోత్తాపభీతార్తతో |
గంటుల్ వారినదేహబాధవలనో • కష్టంబుతో పిటికే |
గంటన్నివ్వాకసారఁజూడకయె • మూఁగల్ బోలుచున్ బోవుటల్ ॥ 16

అర్జు— ఏమేమి! సూతాధముఁ డెంతటిమాటలాడెను.

చారి— దేవా! కులప్రవాసనపోవునా?

కృష్ణ— వారలదివిని యూరకొనిరా ?

చారి— ఊరకొనుటయేనా ! కర్ణుని ప్రాణములు నిల్వకయే పోవును వినుఁడు యుక్తి యసందర్భపుఁ బోటుమాటలీతెల సాటినాట, వానివైపుఁ దఱిగి గురుపుత్రుఁడు చట్టునవాలుఁ జికికి రోషకషాయితాత్ముఁడై యిట్లు వాక్రుచ్చె « ఓరోరి ! శూరమ్మన్య! అనన్యసామాన్యాభిమన్యు బాణపరంపరాభిఘాతజర్జరీభూత కురుకులనాశన ధౌరేయ యోరి రాధేయా ! కురురాజు చెవిలోఁ జొరఁగనై కొండెములు సెప్పుట నీపరీక్షగాదు. మాపైనీ కీర్ష్యయున్న గత్తిఁగట్టి బిట్టరివైరమ్ము మీయందఱి చేతులలోఁ బెరిగిన దౌశ్శాసని నభిమన్యునకెఱయిచ్చి బాలునొక్కనిఁజేసి పలువురుగూడి చంపితిమిక దా యనిరైన సిగ్గులేక మీరంతఱు చంక లెగురవేయుట చాలదా ! సాయంసంధ్యానుష్ఠాన సమయమాసన్నమౌటచేఁ బోవుచున్న మమ్మిట్టులనుటను నీచబుద్ధియే వెల్లడియగుచున్నది. అచ్ఛస్ఫటికముగూడ మసియబూసినగాసిజెందునట్లు నీరాజు నీమాటలకుఁ జెవినిచ్చి చెడుచున్నాఁడు. నిన్నుఁ జంపఁ బ్రతిజ్ఞఁగొనిన నర్జునుఁ జూచి నీకు భయముండవలయు. ఇఁకనొకసారిట్లనే ప్రేలితివేని నీతల వ్రక్కలగునని యూరకుండెను.

అర్జు— చారిత్రా ! వాలుఁ బెఱుకునంతటి కోపమంతలోనే చల్లారినది చూచితివా బ్రాహ్మణుల కోపము.

చారి— దేవా ! వానికొక కారణముగూడనుండెను. కృపాచార్యుఁడు పోటుమాటలేలయని కనుసైగఁ జేసెను.

కృష్ణ— దుర్యోధనుఁడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెనా ?

చారి— దేవా ! దుర్యోధనుఁడు కాలమహిమచేఁ గాఁబోలు ఘల్లనుఁ గొట్టినతా తివలెనే యూరకుండెను.

అర్జు— తనమిత్రునిదే తప్పు నిగ్రహించియుండఁబోలు.

కృష్ణ— తరువాత ?

చారి— ఇట్లు మెలమెల్లగ యోధులెల్లరు గుడారములు జొచ్చిరి. నేను ప్రళయకాలాభీల పుష్కలావర్తఘనాఘన గర్జారవముబోలి దేవర ప్రతిజ్ఞాఘోష

ములు కౌరవహస్తాలంకృత ధనూవరములు వారిమనోరథములతోడ జాఱ్
క్రింద డొల్లధాత్రీ రాష్ట్రకాంతాగళ విభ్రాజమానమంగళ సూత్రములు
పుటుక్కుమని తెగునట్లు మేరువుబోలు నేదునచ్చటినాదముతోఁ గలసి
ఘూడభేరీని నాదములతో నొక్కపెట్టి భూమిసప్తకుల పర్వతములు డిర్ద
రందిరుగునట్లు వినవచ్చెను. అటుతరువాతఁ గొంతవఱకుఁ గౌరవశిబిరములు
పాడిండ్లవలెనే నిశ్శబ్దములైయున్నవి కానియొకతృటిలో సైంధవశిబిరంబునఁ
బెద్దయేడ్పువినవచ్చినది. అదేమనిచూడ సైంధవుఁడు దేవరవచనములాలించి
విలపింపఁదొడంగిన వానితోనాఁడువారును నేడ్వసాగిరి. ఆరోదనము తుద
కెల్లరకుఁదెల్లంబయి యుల్లంబుల భేదిల్లమొదలు పెట్టినది. అప్పుడాతఁడు
తనకేడుగడయగు దుర్యోధనుఁడిక్కడి వృత్తములవారి వార్తావహులచేఁ
బేరోలగంబునమెండుసంతసంబున వినుచుండఁబోయి యనాథాంగనవలెఁ బె
ద్దపెట్టున రోదనము జేయనారంభించెను.

అర్జు— (అబ్బురముతో) ఏమేమి! తరువాత! తరువాత!

చారి— తరువాతనోదేవా! కౌరవయూథపులిది యేమనియచ్చెరువడిచూడ గర్ణా
ద్యాప్తపగణంబురానున్న కష్టముదెలియక చింతింప రారాజాతురమునదగ్గ
రకు దీసిమందలింప నెట్టకేలకుఁ గనులనుండి బాష్పధారలు కాలువలయి
పాఱ గద్గదికముతో సైంధవుండిట్లనియె.

శా॥ ఓనామిత్రవరేణ్యులార! వినుఁడ ♦ యొయ్యానాదుదీనోక్తులన్
నేనేసంగరమందుఁ బాండవులకున్ ♦ నిక్కంపుశత్రుండనో
కానీనస్వైధనంజయుండుపటుసం ♦ గ్రామాంగణంబందు రే
పేనాకంబుజొరంగఁజేయునఁటని ♦ ర్భీతుండనైనిల్చినన్ 17

గీ॥ బ్రతికియుండినబలుసాకు ♦ నతులితముగ
మెసవిబ్రతుకంగవచ్చునీ ♦ వసుధయందు
వరకపిధ్వజుఁడాడిన ♦ పల్కునిజము
గాకయుండునేకృష్ణుండు ♦ గలిగియుండ 1

కావున నాయవి దీనోక్తులని నిరసింపక కరుణార్ద్రహృదయులై నాకుఁబ
వ సెలవిచ్చిన నేనిదేప్రాణ సంరక్షణార్థమై నడియడవులఁబడియెదనని వెక్కి
వెక్కియేడ్వసాగెను.

అర్జు— ఛీ!ఛీ! బాలిశాధమా! కులాచారకుఠార! ఆఁడముండా! మాకులమునకల్లుండవయి మాకును దలవంపులు దెచ్చుచుంటివి. చారిత్రా! యేతచ్ఛరణాగత రక్షణబిరుదాంకుఁడగు సుయోధనహతకుఁడేమని మందలించెనో నుడువుము వినియెదను.

చారి— దేవా! యిట్టియధీరాలాపంబు లాలింపఁగురు కుమారాద్యాప్త వర్గంబుమిగులవగలఁబొదలిరి. ఇతరసామంతరాజులులోలోననవ్వికొనఁనొడంగిరి. గురుకృపాశ్వత్థామాది పాండవపక్షపాతులు దేవరకిది యొక్క శుభసూచకముగా యోచించిరి. అప్పుడు రారాజు కర్తవ్యాంశమాలోచించు వానిఁబోలెనత్తైచిత్తరువుఁబురుణించెను. కొందఱుయోధులు తమకేదిమూఁడునోయనియింటికిఁ జల్లచల్లగజాఱిరి. అంతరాజు తేఱిపారఁజూచి సైంధవునితోనిట్లయె.

గీ॥ పాఱిపోవఁగనీకేటి ♦ భయముబావ!
నరుపరితాపమోర్వఁగయోధ ♦ వరులులేరె!
శరగురుండయినద్రోణుండు ♦ నరబలాఢ్యుఁ
డైనకర్ణుండున్నిప్డు ♦ కానకేడునె? 19

కావున నీవిట్టియధీరాలాపంబులవీఁడి నీవీడుజేరి నీయాడవారలతో సుఖంబుండుము. అనిచెప్పునంత నాతఁడు నన్నుఁజంపుకొననిచ్ఛయున్నఁ బోనీకుము లేకున్ననన్నువదలుము.. త్రిలోకభీకరానేక సాయకనాయకుఁడైననరుండు పరవానరశేఖర ధ్వజాలంకృత దివ్యస్యందనముపై సుందరవదనారవిందమందు మందహాసముఁదోఁపఁ గోదండోత్తము గాండీవజ్యాటంకార చలద్బ్రహ్మాండుఁడై యంబకపరంపరఁ బర్వుచునురువడింప నిలింపులకన్న మాటయేల సాక్షాన్నిటలాక్షుండెదుర నిలువఁగలుగడనుట నిస్సంశయము. ఈనాఁడు బాలునిపోరాటములోవలె మాయలుబన్నుటకు మాయలమారికృష్ణుండుండెఁగదా! అట్టివారిఁ దేఱిచూచుటకును మనకర్ణాదియోధ బృందములఁడకుందురా! కల్ల!కల్ల! నేనీరణమందున్న నాప్రాణములకు నిరాశజేసుకరావలెఁగాని నన్నుఁగాపాడువారుండరు కావున క్షమించి యనుజ్ఞనిమ్మని కాళ్ళపైఁబడెను.

ష్ణ — అరణ్యమధ్యంబునఁ దనకైన పాట్లిప్పటికి జ్ఞాపకముఁజూపెఁగాఁబోలు

చారి— తరువాత నో దేవా! రారాజోడకుండమని లేవఁదీసి ద్రోణునియొద్దకుఁ దీసుకొనియేగి నీ నినెట్లయిన రక్షింపకతప్పదని కాళ్ళపైఁబడవైచి తానునుబడెను.

అర్జు— ఏమేమి! ఆమహాత్ముఁడేమనెనో!

కృష్ణు— ఈమర్యాదకోడంబడకుండునా?

చారి— దేవా! అప్పుడాతఁడు వారలిద్దరిలేవనెత్తి యక్కునఁజేర్చి యనునయవాక్యంబులఁబెక్కు వక్కాణించి తుదకభయమిచ్చితినని సైంధవునకు ధైర్యము చెప్పి యోదార్చెను అప్పుడాతండెట్టకేలకు వ్యథపడి యింటికేగెను నేనునిటకు దేవరదర్శనార్థమై యేతెంచితి.

అర్జు— చారిత్రా! చిత్రములు విచిత్రములుగా ముచ్చటించితివిపొమ్ము.

చారి— చిత్తము. (అనినిష్క్రమించును)

కృష్ణు— నేనొకందులకుఁ జింతించుచుంటి

మ॥ కదనంబందున సైంధవున్ జెనకుటల్ ♦ కాకుండినన్నీవెయొ
ర్వ్యాదోఁ జేయఁగలనంచుఁ బల్కితివి; యా ♦ యింపైనవాక్కుల్వినన్
ముదమైవారలు సైంధవున్ రణభువిన్ ♦ బొల్పొప్ప రక్షింపఁగా
ముదిపారుంబురికొల్పవాఁడభయమున్ ♦ మోదంబుతోనిచ్చెఁగా 20

మరియు

గీ॥ ముదుసలియటంచు మనమున్న ♦ గదనమందుఁ
గదలమెదలనీయకయె స్రు ♦ క్కంగఁజేయుఁ
గరుణమైవసలినని ల్వఁ ♦ గలముగాని
యతనిబాణపరంపరన్ ♦ బ్రతుకఁగలమె?॥ 21

అర్జు— (అబ్బురముతో) బావా! మహానుభావ! యెందులకీపిఱికి మందు? యిటు వినుము.

మ॥ గురుడైనన్ గిరిగర్వభంజకమహా ♦ ఘోరస్వరూపద్ధత్వరం
దరుఁడైనన్ త్రిపురాసురోద్ధతిహర ♦ ప్రచండోగ్రశూలస్ఫుర
త్కరుఁడైనన్ గమలాసనుండయిననుం ♦ గ్రిమంబులోరేపున
స్సరికట్టన్ సమకట్టితేఁడమటన ♦ త్ర్యంబికశంకేటికిన్ 21

అదియునుగాక మహాత్మా!

ఉ॥ లోకములెల్లఁ బుట్టనిడి • లోటొకయింతయు లేక ప్రోచునీ
ఢాకకుమీరువాఁడుగలఁ • డాభువన త్రయమందుఁజూడఁగా
నాకిఁక నేటిభీతికద • నంబుననానొగలెక్కి నీవెయ
స్తోకరయంబునన్ రథముఁ • దోలుచుఁబోవఁగ దేవకీసుతా॥ 22

కావున భవదాజ్ఞానుసరణ నమ్రశిరుండనైన నాకిఁక భీతికిమందుఁబోయకుము

కృష్ణ— ఔనౌనది యెటులుంగక పోలేదు. కాని నీవిప్పుడు శుచివై పశుపతినారాధించుము.

అర్జు— ఏటికిబావా!

కృష్ణ— ఏటికన నేటికి నామాటఁబోటుపోనియ్యక యెందులకో ముందుముచ్చటించెద గాని యథ్యార్త త్రాణపరాయణుండగు శంకరునారాధించుము.

అర్జు— మహాప్రసాదము. (పద్మాసనుఁడయి చిన్ముద్రఁబట్టి)
జయజయ శ్రీమద్ధరణీధర కన్యామానసాబ్జభృంగా! యుత్తుంగమాతంగ విభంగా! భసితావృతాంగ! తాండవశైలీసంగా! లీలాధృతకురంగ! మాంపాహి! మాంపాహి! మాంరక్ష (అనిమీలితలోచనుఁడగును)

కృష్ణ— (తనలో) ఇప్పుడే యితనినంబరమార్గమునఁ గైలాసమునకుఁగొంపోవుదుఁగాక

అర్జు— (నిమీలితలోచనుఁడై)

క॥ హరుఁడవు మదీయపాతక
హరుఁడవు సకలభువికంట • కాచారకసం
హరుఁడవు నజ్ఞానాంధమి
హిరుఁడవు కావఁగదె నన్ను • నెంతయుఁగృపతో॥ 2

(తోడనే కృష్ణుఁడు వానిఁబట్టుకొని యాకాశమున కెగురుచుండ యవనిక జారును

ఇది తృతీయాంకము.

ఓమ్.

శుభమస్తు.

సైంధవార్జునము.

చతుర్థాంకము.

ప్రదేశము—కౌరవశిబిరప్రాంతము ప్రవేశము—కౌరవభటుఁడు

భటుఁడు—(పండుకొనియుండి) ఏదియెట్లున్నను భూభారము తగ్గింపఁ బడుటయే యీ వెఱ్ఱిగొల్లనికి వానితని కి నుద్దేశమైయుండును. పోనిమ్ము నాకేల యీబాధ; రాత్రియంతయు నేప్పులు పెడబొబ్బలచే నిద్రఁబట్టలేదు. (ఆవులించి) విధ వనిద్రి మఱల మొదలుపెట్టినది: నిద్రపోవుదునా?

2వ భటుఁడు-(ప్రవేశించి) వాని యదృష్టమే యదృష్టము. దరిద్రుఁడు తలఁ గడిగికొనఁబోవ వడిగండ్లువాన యనునట్లు మనవారెంత గింజుకొనినను పెద్దమ్మ నెత్తిపైఁ ద్రొక్కుచు నేయున్నది. (పరికించి) బావా! బావా!

1వ భటుఁడు-(నిద్రనభినయించుచు) ఛీ! ఛీ! నన్నుఁబిలువకు నేను నిద్రఁబోవుచుంటిని

2వ భటుఁడు- బావా! నీనిద్రకు గుఱ్ఱులేదేమి?

1వ భటుఁడు-గుఱ్ఱుండుటకు నాదియంత మెలకువ నిద్రగాదు-

2వ భ—మాట్లాడుచు నిద్రించుట నీకొక్కనికే కాఁబోలునేమి?

1వ భ—ఇప్పుడు నేను మాట్లాడుచున్నా ననుకొనుచున్నావా?

2వ భ—ఇంతకన్నవిరుద్ధముగా నెట్లయిన నెప్పుడైన మాట్లాడఁ గలవా?

1వ భ—నీవంటివారు వచ్చినప్పుడే!

2వ భ—ఎంతనేపటినుండి యీనిద్ర?

1వ భ—నాకు మెలకువ వచ్చినప్పటినుండియును.

2వ భ—ఈవికటముల కేమిగాని నిన్నటి రాత్రి నర్జునుఁడు కైలాసమేగినాఁడఁట విన్నావా!

1వ భ—(తటాలున లేచి) నారాయణ! జబ్బేమిటి? చెప్పు! చెప్పు! శైవమతస్థుఁడు గనుకనా కైలాసమేగెనంటివి. ఎంతపనిజరిగినది? కృష్ణుఁడుగూడ వెళ్ళినాఁడా

2వ భ—ఏడిచినట్లేయున్నది నీయొకసక్కెములు. తుదవరకు విని మఱియేడ్వుము కృష్ణుఁడును వెళ్లినాఁడు.

1వ భ—నారాయణ! మొత్తుకున్నట్లే యున్నది! చావు కబురు సందిగ్ధముగాఁ జెప్పఁ గూడదని యెఱుఁగవా? నిన్నరాత్రి నెవరెవరేగినారో చెప్పుము.

2వ భ—చావుకబురెక్కడిదిక్కడ?

1వ భ—ఇప్పుడు చావకుండఁ గైలాసమేగినవారెవరు?

2వ భ—కృష్ణార్జునులు.

1వ భ—సరి! సరి! కైలాసమేగి?

2వ భ—అచ్చట శంకరు దర్శించి పాశుపతాస్త్రము సంపాదించెనఁట

1వ భ—అప్పుడే నీకెట్లు తెలిసినదిరా?

2వ భ—నీవలె నిప్పటివఱకు నిద్రఁబోయిన నాకునుఁ దెలియక పోవును.

1వ భ—అయిన నిప్పుడు చుక్కపొడిచినదా?

2వ భ—చుక్కపొడుచుటయేగాదు సూర్యకిరణములు నీప్రక్కఁజొచ్చుటకు సిద్ధము గానున్నవి. చూడుమటు.

సీ॥ పాంథజనులనెల్లఁ ♦ బట్టుక బాధించి
బాధించిపోయెనా ♦ పంచశరుఁడు
తతవియోగానల ♦ తప్తముల్ కోకముల్
గలసితాపంతలఁ ♦ దలఁచుకొనియెఁ
జంద్రకిరణజాల ♦ సక్తమై స్రవియించు
విధుమణుల్ ద్రవితను ♦ విడువఁబోడఁగెఁ
కుక్కుటంబులునిండ ♦ నెక్కిరెక్కలవిచ్చి
కుక్కురో కోయంచుఁ ♦ గూతలిడియెఁ

గీ॥ పరిసరారణ్య బహువిధ ♦ ఫలకుసుమ ప
రిమళలహరీసమేతవా ♦ తమతులగతి
వీవఁదొడఁగె వృక్షములపై ♦ విచ్చలవిడిఁ
బక్షిజాతంబు లేఁగెఁబ్ర ♦ భాతవేళ॥

1వ భ—(లేచి యావలించి) బావా! నీవర్ణనలో నానిప్రసంగతి నేమియుఁ జెప్పితి కావేమి.

2వ భ—నీవింక ముందుందువో లేదోయని.

1వ భ—నీతోఁగూడఁ గృష్ణునివలె సత్తుననికొంటివా?

2వ భ—నాతోవచ్చిన నీవు లేకపోవుదువను జింతయే లేకపోవును.

1వ భ—నిన్నటిదారి తప్పెనాయేమి?

2వ భ—తప్పదా? నిన్న నభిమన్యుఁడీవేళ నర్జునుఁడును

1వ భ—చచ్చుటకా?

2వ భ—కాదు! కాదు. మనలఁజంపుటకు! రారమ్ము పోవుదము ఉన్ననాల్గుగడియలు పెండ్లాము బిడ్డలఁ జూచుకొన్న మంచిది.

1వ భ—పోనాను నిన్నటి నాబ్రతుకు బ్రతుకుగాదు యీనాఁడు తప్పించుకొని వచ్చినబ్రతుకు బ్రతుకు

2వ భ—ఈనాఁడు బ్రతుకు మనము ముందుఁ దరువాత సైంధవుడునుజముపురమునందే

1వ భ—అంత నిశ్చయము మనకేల (పరికించి) అల్లదిగో చూడు మప్పుడే మన ముసలి సైన్యములను గుడికి మేకపోతులఁ దోలునట్లు తోలుచున్నాఁడు

2వ భ—అల్లదిగో జూడుమటువైపు పాండవసైన్య మురువడించి పాలకడలి లాగున మూగుచున్నది. మునుముందదిగో మనపాలిటి మృత్యురథము.

1వ భ— రారమ్మిక క్కడనున్న మాటపక్కదు.

(నిష్క్రమింతురు)

(వెంటనే కృష్ణార్జునసాత్యకులేకరధముపైఁ బ్రవేశింతురు)

కృష్ణ—సత్రా! సాత్యకీ! ఎందులకీ వృధాకాలక్షేపము పోయియా[illegible] రక్షణార్థమై మీరందఱు నిలుండు.

అర్జు— సాత్యకీ!

ఉ॥ ద్రోణుఁడు నాడినట్టిపటు • రోషపుఁబ్రతిజ్ఞల వింటివే కదా
మానక మీరలందఱును • మానవనాథునిఁగాచికోవలెన్
నేనొకఁడైతినంచు మది • నీవిఁకఁజింతఁగొనంగఁబోకు నా
బాణపరంపరల్ తగులఁ • బాఱకనిల్తురె వారు సాత్యకీ॥ 2

సాత్యకి—మహానుభావ! బావ

గీ॥ దేవతలకైన నిస్సాజిఁ • దేఱిచూడ
రాదటన్నఁ బిన్నలగు వీ • రలకువశమె?
యైననీప్రతిజ్ఞలఁ జూచి • నేనొకింత
కాలు నిల్వకయుంటిని • కదనమందు 3

ఇచ్చట రాజుఁగాపాడుట కంటివా?

గీ॥ శత్రుభీకరుండౌ వాయు • పుత్రుఁడుండఁ
దక్కఁగలయోధయూధంబుఁ • బిక్కటిల్ల
ద్రోణునకు మారకగ్రహ • మైన ద్రుపద
సుతుఁడెనిల్వ భయముధర్మ • జునకదేల? 4

కావున నామనవిఁ జెల్లించి

అర్జు— (అర్థోక్తియందే)

గీ॥ నాదుసంరక్షణార్థమీ • యాదిపురుషుఁ
డైన నారాయణుండుండ • నడలనేల?
అదియుఁగాక యుధిష్ఠిరు • నంతవాని
రక్షణమెకాక యితరక • ర్తవ్యమేది? 5

కృష్ణ— సాత్యకీ! సందేహమేటికి నీవుపోయి యచ్చటనే యుండుము.

అర్జు— నారక్షణముకన్న ధర్మజునిఁగాపాడుటయే ముఖ్యముకదా? నేనిక్కడలేని లోటు నీవుండినఁదీరును గాన వేవేగపోయి మీరందఱుసమరరణ వ్యాపార పారీణులై కౌరవసైన్య పారావారమునకుఁ గట్టలైనిలుఁడు.

(అంతఁ దెరలో)

శా॥ ఏఁడీయర్జునుఁడేడికృష్ణుఁడిటరాఁ • డేలాసమీరాత్మజుం
డేఁడీసాత్యకి వీరలందఱిపుడెం • దెందుండిరో చూడమా

తోడన్ సంగరమందుఁ బోరెదరొ శే ♦ దోవేళయున్ మీరెవీ
రాడంగాఁగలరెన్నొ భీరములఁగా ♦ ర్యంబింత కాలేదుగా॥

(తోడనే రణభేరి మ్రోఁగును)

కృష్ణ— సాత్యకీ ! త్వరపడుము. త్వరపడుము చూడుమా దుశ్శాసనుఁడెట్లు క్రొవ్వెక్కి కుక్క మొఱఁగునట్లు పేలుచు రణభేరి మ్రోఁగించు చున్నాఁడో !

సాత్య— చిత్తము. అర్జునా ! సెలవా !

అర్జు— వేవేగమేగుము.

సాత్యకి:— చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

(తెరలో)

పంచచామరము.

అరే ! దుష్టదుశ్శాస ♦ నా ! యేమియంటే !
దురంబందు నిన్నిష్ఠ ♦ దుర్గంగఁజేతున్
దిరంబై గదాదండ ♦ తీవ్రాహతిన్ గా
వరంబింకఁగానీదు ♦ ప్రాణాలఁజీల్తున్ ॥ 7

(రణభేరి మ్రోఁగును)

కృష్ణ— కనుఁగొనుమా ! భీమసేనుఁ డప్పుడె దుశ్శాసనుపైఁ బడియె

అర్జు— (పరికించి) చూడుబావా ! యీబ్రాహ్మణునివ్యూహనిర్మాణచాకచక్యము.

మ॥ శకటవ్యూహముఁ బన్నిమధ్యమునన ♦ బ్జంబొందు నిర్మించి దా !
నికిలోఁగాఁ గురురాజ సైంధవబలా ♦ నీకంబులన్ నిల్పి పా
నికి సూచీవిధమొప్ప సైన్యమునుబ ♦ న్నించెన్ బలోపేతుఁడై
శకటంపున్ మొనముందునిల్చెగురుఁ డా ♦ శ్చర్యంబుదాకొల్పుచున్ ॥ 8

కృష్ణ— పార్థా ! చూచితివా ! యీదుశ్శాసనుఁడు బ్రాహ్మణుఁడు చెప్పినట్లొప్పునవే విందునాయను మొండిగర్వముచే వ్యూహములో నుండక యిప్పుడు మన భీమునిచేఁ జావమోదింపఁ బడుచున్నాఁడు.

అర్జు— అందువలననా ! తీవ్రముగానుండవలసిన ద్రోణుఁడు నాకంటికి నేఁడు జాబిల్లికంటెను జల్లఁగానున్నాఁడు.

కృష్ణ— అట్లుండుట యత్నప్రసన్నతచేఁగాదు నీసంకల్పసిద్ధిచేత !

అర్జు— ఆలాగెట్లగును. నీప్రసాదముచేతనే యనుకొనెదను. మాటలకేమిలెమ్ము శస్త్రములపగ్గముల సడలవిడిచివడివడిఁబోనిమ్ము.

కృష్ణ—నీచిత్తమువచ్చినట్లే ! [అనిరథమువడిగాఁ బోవుటసూచించి] చూడుమిదె యుద్ధభూమి.

అర్జు— అస్త్రదాగమన సూచకముగాఁ దేవదత్తమును బూరింతువా !

కృష్ణ— ధనంజయా!

గీ॥ నిక్కముగనీదు గాండీవ • మెక్కువెట్టి
గుణముసారించి బాణముల్ • గ్రుమ్మరింప
దేవదత్తధ్వనికిముందుఁ • దెలుపునవియె
పార్థుఁడుసుఁడీ మముఁజంపెఁ • బదిలమనుచు ॥ 9

అర్జు— నీయభీష్టమేతీర్చెదను (అనిబాణములేయవానినఊసుచుదూరముగద్రోణుఁడు ప్రవేశించును.)

కృష్ణ— అర్జునా !

గీ॥ యజ్ఞవేదికాధ్వజమెంతొ • యొంద మొంద
ధళధళాయతధౌతవ • స్త్రము ధరించి
వరశరాసనమాకుగ • ఽర్షమాన
దురముసలుపంగఁబరతెంచె • శరగురుండు ॥ 10

అర్జు— బావా ! వేవేగమాతని సమీపింపఁజేయుము.

కృష్ణ— సరే. (అని యట్లు చేయును)

ద్రోణు—(సమీపించి) అర్జునా !

చ॥ అతులితసంగరాంగణము • నందునిలింపులకింపునింపన
న్నతిభుజ శౌర్యసంపదల • నందిజయించుమి దేధనంజయా!

అర్జు— (అర్థోక్తియందే)

పితరులఁబోలిదీవనలుఁ • బ్రీతిమెయిన్ ఘటుపంగనేఁబరా
జితరిపుజాలుడౌటఁబికేఁ • జిత్రముగాసెధనుర్గురూత్తమా!

ద్రోణు— ఆఖండల నందనా ! నాదీవనలను మాటయేల ? నరసురాసురాజేయుఁ డవగుమనినిన్నుఁబెద్దయుంబ్రొద్దుగారవించిన గంగాధరుండెవ్వఁడు నీప్రాపై యుండుటయేకాక.

మ॥ త్రిజగద్వంద్యుఁడు రక్షకుండురవిరా • త్రీనాధ నేత్రుఁడుభ
క్తజనానందకరుండు విష్ణుఁడగునీ • ధాత్రీ ధవుం డెప్డునీ ।
భుజమైన ట్రిలిప్రీతి పెంపునర • ధంబుక్ దోలఁగావచ్చెనో ।
విజయా ! దీవనలేలఁ వేఱఁటనప్పు • డ్వీకార్యసంపత్తికై ॥ 12

కృష్ణ— ఏదియెట్లున్నను గుర్వాశీర్వాదము సర్వారిష్టహారంబేకదా ! గావునఁ దమపిప్రియశిష్యు మన్నింపవేఁడుచున్నాను.

ద్రోణ— కృష్ణా !

మ॥ మనపార్థుండనినట్లు తండ్రినినిజెలెన్ • మన్నింపఁగాఁగంటి నే ।
నునువానిన్ దయతోడనట్లులనె నూ • నుక్ బోలెవీక్షింతునై ।
ననుదుష్టులవశంబుఁగక్ రణమున • న్నావాంబయోన్ గృష్ణ ! దా
నిని భంగంబొనరింపకుండఁగనె మ • న్నింతుక్ దయన్ బార్థునిక్ ॥ 13

అర్జు— మహాత్మా ! శరగురుప్రవరా !

గీ॥ దేవదేవుబోలిన మీదు • దీవనలను ।
బడయుటే చాలువేఱుగ • మన్నగేల ? ।
వల్లకైవచ్చియుంతెదా • చకయొమీరు ।
రణమొనర్పఁగ సెలవిండు • దయనుతోడ ॥ 14

ద్రోణు— (వికటముగా) కికిటీ !

గీ॥ కదనమారంభమైనట్లు • కనుఁగొనంగ ।
మనదుఃఖేరీనినాదంబు • వినఁగఁబడదె ? ।
సవ్యమైయున్న నీధనువుద్ధ • శ్యంబుకాదె ? ।
యింకనేటికి సెలవులో • యింగితజ్ఞ ॥

కావున వేవేగరారమ్మిదె బాణములవదలుచున్నాను.

(బాణముతేయును)

అర్జు— (దానిఖండించుచు) మహానుభావా !

గీ॥ మీవలన నేర్చినచదువు • మెపలుచున్న ।
సమరధర్మంబుభంగింప • సాహసింప ; ।
నెవరో చెప్ప గోజికినంత • నేనుసిద్ధఁ ।
గోటికయత్నింపసుంటి స • ద్గురువరేణ్యా ! ॥ 16

ద్రోణు— (తనలో) హా ! హా ! నిన్నటి నాకార్యకు బాగుగనెత్తి పొడుచుచున్నాఁడు. ఏమియుచేయుటకు తోఁచకున్నది. లోకములోక కీర్తిపోనిత్తుమన్న రణధర్మ విరోధ మొకటియే గాక రాజునకుఁ ప్రబలవిరోధుఁడనౌదును కానిమ్ము కృష్ణుఁడుండెఁగదా యేదియోనొక యుపాయమాలోచింపక పోవునా ? (ప్రకాశముగా) అర్జునా నావలన నేర్చిన విద్యయేకాన నాకప్పఁ జెప్పుము నన్నోర్చినఁగాని నిన్నొక్క యడుగుఁ గదలనీయను.

(బాణము వేయును)

అర్జు— మహాత్మా ! తమయభీష్టమే తీర్చెదను.

కృష్ణు— (రహస్యముగా) ఏటికీవెర్రి !

గీ॥ ముసలిబాపనితోడనీ • యసమసమర ।
కేళిసల్పుచుంటివికాని • కేవలాంబు ।
ధీసమానారి సైన్యంపుఁ • దెంపుఁగనవు ।

అర్జు— యెఱుఁగుదును నాజివీరుని • నెట్లువిడుతు ? ॥ 17

కృష్ణు— ప్రసన్నవాక్యము లాడించుచుండుమేను రథముఁ ప్రదక్షిణముపలోనికిఁ బోనిత్తును.

అర్జు— పెద్దలమాటలకుఁ దరువాతం బ్రసన్న వాక్యములేల ! నిష్టమువచ్చినట్లు రథముదోలుము నాయిష్టము వచ్చినట్లుబోరెదను.

ద్రోణ— అర్జునా ? యూరకొంటివేల బాణమువేవిరావేమి ?

అర్జు— మహాత్మా ! తాముశరంబులేసిన నేనేయుదు.

కృష్ణు— (తనలో) ఇదేసమయము. (ప్రకాశముగా) గురుప్రవరా !

సీ॥ తల్లిదండ్రులకన్నను • మ్మిత్రులవేళ ।
లందు సాకినమీకిదే • వందనములు ।

(అర్జునువైపుఁదిరిగి) అర్జునా మనమాయన • కరదమెక్కి ।
యన్ బ్రదక్షిణమునుజేయ • కేగఁదగునె ? ॥

(అని రథము నతివేగముగాఁ బ్రదక్షిణముజేసి లోపలికేగును)

ద్రోణు— (చిఱునవ్వుతో) ఆఁ! ఆఁ! కృష్ణా! మాయకాఁడా! ప్రదక్షిణమిషచే లోనికిఁబోయిన వదలుదుననుకొంటివా? వెనువెంటనే నీవీఁపు వ్రక్కలు జేయనా?

(అని వెనువెంటనే పోవును)

(తోడనే యంబరమార్గమునుండి దిగి సౌగంధుఁడు ప్రవేశించును)

సౌగ— ఆహా! కృష్ణుని చాకచక్యము! ఒకలిప్తలో రథము లోనికిఁ బోవునట్లు చేసెను. (పరికించి) అయ్యయ్యో! ద్రోణుఁడును వెంటనంటి యెట్లురుకుచున్నాఁడో?

సౌరభ— (ప్రవేశించి) అన్నయ్యా! చూడుమా యర్జునుని వెనుకవచ్చెడి ద్రోణప్రయుక్త బాణపరంపరం గత్తిరించి ముందురవడించుచున్న సైన్యమును జించి చెండాడుచుఁ గృష్ణునకు దారిఁ జేయుచున్నాఁడో?

సౌగ— చూడుము చూడుము సౌరభా! పాపము కృష్ణార్జునులు కుంభసంభవుని క్రూరనారాచములు వక్షము దూరనొకింత సోలిమఱలలేచిరి.

సౌర— అగునగు నన్నయ్యా! కాని యీపోరుచిచలమేచలము. (పరికించి) అయ్యో చాఁటిపోయిరి.

సౌగం— అబ్బబ్బ! యీద్రోణుని మొగముఁ జూడుము ఖిన్నతవహించి యెట్లు ముకుళించినదో..

సౌర— అన్నయ్యా! యీచతురంగముల పాట్లెట్లుండెనో కాంచుము.

సీ॥ కులిశధారాహతిఁ • గూలుధరాధర
పంక్తియో యనఁగద్వి • పప్రకరము।
పెనుగాలిదాకుచే • విఱుగుధారాధర
రాజినా నుద్భట • రథనికాయంబు।
బెండ్రజాలమకోల • నిల్లిన్నమయి యహా।
పన్నగోయనఁగన • శ్వనికరంబు
గాలివానలఁగూలు • కదళికాన్వయసం
తతులనఁగఁ బనుప • రాతిసమితి

గీ॥ శరసురాసురాభంగమై • వట్టిగాండి
వపువుక్త ప్రచండాశు • గప్రకాండ
పాతినిగతులు దప్పిక్షితికిఁ • జతికిలఁబడి
మాయెమైపోయెనురణ • మహినిఁజూడ ॥ 19

సౌర— మనమానింనపిలోఁ గాంచనేలేము. కృతవర్మ యర్జునునడ్డగచ్చెగాఁబోలు దనరథముపైఁ జచ్చియుఁ జావనిపీనుంగు భాతిఁపడియున్నాఁడు (పరికించి) అగ్రజా! చూడు మామితుని పాటుఁజూచి సహించలేక కృష్ణార్జునులఁ బొదివిపమనగు ప్రదరములవదల మొదలిడిన భోజపతిని.

సౌగం— అనుజా! పాపమాయర్జునుఁడు బంధువని యూరక బాణపరంపరసహించి వంచనఁజేయు చుండనున్నాఁడు.

సౌర— అగ్రజా! వినుమేవో కృష్ణుఁడు వాక్రుచ్చుచున్నాఁడు.

(తెరలో)

గీ॥ బంధువంచునుదయఁజూడ • బవరమందుఁ
బహులుసాగఁగాఁగలవె • యోపార్థివేంద్ర?
శత్రువులఁజేరియున్నభో • జపతియిపుడు
తలఁదలునఁగాఁబడఁదగున • తండెనుము ! ॥ 20

సౌగం— అరరే! కృష్ణుఁడిట్లు చెప్పెనోలేదోకాని తనుత్రరక్షణమందే భోజపతియు ఖాంభోజమురాజుఁబారి ఖండితభూజమట్లు తేజముతప్పి రథముపంచనుండి పడియె.

(తెరలో)

గీ॥ పిచ్చుకలపైని బ్రహ్మాస్త్ర • మచ్చుపడఁగ
నెత్తినట్లు కాసునుజేయ • విదరణీప
సమితితో సమరముఁజేసి • జాగుసేయ
సమయమేయిదిసైంధవుఁ • జంపవలదె? ॥ 21

సౌర— అన్నయ్యా! కృష్ణుఁడిట్లని తనరథచోదకసామర్థ్యముఁ జూపుచున్నాఁడు ఇఁకనీవీరునడ్డువారులేరు సుమా? (పరికించి) శ్రుతాయుధ ప్రముఖమహారథికులు బలములతో నురవడించిరి చూచితివా పరిపలననేదముఁ గార్యమండునా ?

సౌగ— ఉండెడిదేమిటి

గీ॥ మనమనుకొనుటయేతడ • వచ్చఁగనయ్యెఁ
గానియింతగానరుని పైఁ • గాలుఁద్రవ్వ
రధగజాశ్వపదాతులు • రణధరణిని
బాణజాలంబులోనన • లీనమైరి ॥ 22

సౌర— పాపమీ సైన్యమంతయు రక్తసముద్రమందు మునిఁగి తేలుచున్నది కాని యొక్కరుఁడును నిలువరింపలేకపోయెఁగదా ? అగ్రజా ! సైంధవపతాక మేమయినఁ గాన్పించుచున్నదా !

సౌగం— కాన్పించకేమి ? దూరముగానున్నది.

సౌర— అగ్రజా ! దుర్యోధనుఁడేలకో మొనవయిపునకుఁ బోవుచున్నాఁడు.

సౌగం— ద్రోణాచార్యునితో మంతనములేమో కాంతుమురమ్ము.

(నిష్క్రమణము)

2 వ రంగము.

[ప్రదేశము.] రణభూమి — [ప్రవేశము] ద్రోణుఁడు విగతరధుఁడై

ద్రోణుఁడు (తనలో) ఆహా ! యీపాండవసైన్యము

ఉ॥ బాణపరంపరాశతము • పారముగాబరపించిరక్తపున్
సోనలువేమరున్ గురియ • సొక్కుచు సోలఁగఁజేసినన్ రణ
స్థానమువీఁడకెంతయును • దాఢ్యతితో సికతంపుఁ బ్రాతిగల్
పోనియటుల్ ననున్ గవియఁ • బోరఁగిభోరని తారసిల్లెఁగా ॥ 23

ఎన్నిమారులు నిలువరించినను సైంధవుని ప్రాణములాగుఁలాగుఁ గనఁబడదు ధనంజయుండప్పుడె మూలబలము జీరినట్లుగాననయ్యె పోనిమ్ము ఎవరి కర్మము వారిది నాయోపినంత పట్టు సమరధర్మ మారడివుచ్చకయేన దుతును. తరువాత దైవవశము అదైవమనఁగా నెవ్వఁడు ? దేవకీనందనుఁడగు గోవిందుఁడే (పరికించి) అదేమి రారాజు దుస్తైజుఁడై యాజివదలి నాజతనంబునకు రోజుచునే తెంచుచున్నాఁడు మోముఁజూడరోష కషాయితమయి యొప్పుచున్నది. ఏమిమూడునోకదా ?

దుర్యో— (ప్రవేశించితనలో)

గీ॥ ఏదియైనఁ సంఘత్వముఁ ♦ దేవుఁ జెందుఁ
దలకొకని పెత్తనంబైన ♦ దగ్ధమగును
కట్టఁగట్టిన చీపురు ♦ చిట్టిపుడుక
లట్టెవిఱుఁగునెబ్ర ♦ యత్నమందుఁగాక॥ 24

(ప్రకాశముగా) కుంభసంభవా ! నమస్కారము.

ద్రోణు— రాజరాజా ? ఇష్టప్రాప్తిరస్తు.

దుర్యో— (వికటముగా)

గీ॥ తమరివంటియోధులు రణ ♦ ధరణియందు
మెలఁగనిష్టములకులోటు ♦ కలుగఁగలదె

ద్రోణు—

ఏమియిట్టులవికటంబు ♦ తెసఁగుచుంటి
వెట్టిలోటులుయోధుల ♦ కిపుడుగలిగె ? ॥ 25

దుర్యో— మహానుభావా ! లోటేమున్నది

గీ॥ కప్పయెలుఁగుపాములు తేనెఁ ♦ గప్పఁబడిన
కత్తులీరణమునఁదిరు ♦ గంగఁగంటి
నందుముఖ్యుఁడవీవైతి ♦ ఐవఁగలానె ?
యెంతచెడినశిష్యుండనై ♦ యేడ్వఁబట్టి ॥ 26

ద్రోణు— ఏమేమి ? సుయోధనా ! నీవేనాయిప్పుడు మాట్లాడుచున్నది ? జయము కావలసినవాఁడవేనా నీవు ? నాయందుగురుత్వమున్నదా నీకు ? ఏమంటి వేమంటివి? (కప్పయెలుఁగు ...... పూర్వోక్తపద్యమునుజదివి)నిదియేనా? నీ తెలివికిచాలసంతసించితిని.

గీ॥ కొండెములుజెప్పుదుష్టక ♦ ర్ణుండొకండు
మప్కరతగల్గునీదుత ♦ మ్ముండొకండు
నీకులమునకునాశంబు ♦ నిక్కముగను
దేసమర్థులైనమమ్ము ♦ దిట్టెదేల ? ॥ 27

దుర్యో— (కోపముతో)

ఉ॥ చాలునుజాలునింకమఱి ♦ జాలియొకింతయులేకయంగభూ
పాలునిదిట్టఁజొచ్చితివి ♦ పాపమటంచుఁ దలంచకేనరుం

డాలము సేయఁబోవఁ బ్రియ ♦ మైమొనదాఁటఁగ నిచ్చితౌర ! పా
ల్మాలికఁ జేసి సైంధవుని ♦ మాకిఁక దక్కఁగ నియ్యవయ్యయో ! ॥ 28

ద్రోణ— దుర్యోధనా ! బాగుగా వాఁగితివి.

చ॥ అగువగు నేనె నీకిచట ♦ నంతయు మోసము పెక్కు జేసిన
ట్లగపడుచుంటవింతలగు ♦ నా మును ద్రుపదాత్మజాంగనన్
నగఁబాగులంగఁ జేయుతెగు ♦ వక్ నినుఁజుట్టుకయున్నవన్నఁగా
వఁగఁదరమా ఖలాత్ములను ♦ బారుఁడనే నోఁక పెద్దనాయిటన్ ॥ 29

నీనీచబుద్ధి బోనిచ్చుకొఁటివి గావు నాయథాశక్తి వినియోగించి నరు నిలువరింపఁ జాలకున్నను వాని సహాయము నర్పఁబోవు నీపాండవులనాటం కపఱచు నాపై నీవీయపవాదము వేయ సాహసించితివే ! సైంధవుఁగాపాడు కొనుటకైయే కదా నీయాప్తవర్గముతో సమగ్రముగా నిల్చి నన్నొక్కని నీమొన నేడుపమనిరి. కాని ! కానీ ! కృతఘ్నులకుఁ జేయునుపకారమును కొనెదను. కొండెముల ముండకొడుకగు కర్ణుండుండెఁగదా ! నామాటయే టికి వాఁడుండుపఱకు నీమొండిబుద్ధి యిట్లనే యుండును.

దుర్యో—(అర్ధోక్తియందే)

ఉ॥ కొండెము కొండెమంచుఁ గడు ♦ క్రూరముగావచియించెదేలసీ
ఖండనధర్మమొక్కటితజి ♦ బాగుగఁ గాంచుమి నిన్నరేయి నే
నుండఁగ నేటిభీతియని ♦ యూరకసైంధవుఁ జంపనుంటిపా
రుండవొ నీవుమాగణగు ♦ రుండవొ మాకిటమారకుండవో? ॥ 30

ద్రోణ— సెహభాష్ ! చెప్పదెబ్బ గొట్టితివి. నీవనినట్లు నేనిప్పుడేకాదు పాఱఁజ గాక పోవుట !

సీ॥ గాలిచూలికివీరు ♦ గరళంబుఁ బెట్టఁజూ
చిననాటనుండి బ్రా ♦ హ్మణుఁడఁ గాను
లాక్షాగృహదహన ♦ మీక్షించి లజ్జతో
నోరగుదినమె ధరా ♦ మరుఁడఁ గాను
కపటంపుజూదంబుఁ ♦ గాంచియూరక యున్న
రోజునుండియును బా ♦ రుడఁ గాను

పాంచాలిమానంబు ♦ భంగించుమిముఁజంపఁ
దివురనినాఁడె నే ♦ ద్విజుఁడఁగాను
గీ॥ సూనృతాలాపులగుపాండు ♦ సూనులందుఁ
జేరకేయధర్ములగుమీ ♦ వారిఁజేరి
బ్రాహ్మణత్వముఁజెఱచిదౌ ♦ ర్భాగ్యుఁడైతిఁ
గాననేటికిదూషింప ♦ మానవేంద్ర॥ 13

ఛీ ఛీ ! నీబుద్ధి తెలియవచ్చినది. చచ్చిచెడి నేనిచ్చటఁ బోరిపొచ్చెము లేక యీపాండవుల నిలువరించుచుండ నిదియంతయుఁ బోయినదేమి ? ఇఁక నేదియో మూఁడుననియెంచి నామీఁద నీలాపనింద న్యాయముగా నున్నదియా ? గదాయుద్ధపారీణుఁడవని పెద్దబిరుదుఁ దగిలించుకొన్న నీవును బాణవిద్యా కౌశలుండని పేరుపొందితి ననుకొనుచున్న నీనెచ్చెలి కర్ణుండును నర్జునుని నిలువరింపరాదా ? ముసలిబాపని నేనొక్కఁడ నేనా నీకు దొరికితిని. పడుచు తనపు గర్వముచే మిట్టిపడుచున్న నీతమ్ములేమైరి నీముద్దుల మేనమామ రాజ్యమంతయు బహున్యాయముగా నార్జించి యీవాలయుద్ధంజేసి నీకర్పించిన మహాత్ముఁ డిప్పుడేమేనియు సహాయము చేయలేక పోయినాఁడా యాశకునిగాఁడు. పోపొమ్ము యిట్టి యసంబద్ధపు వాక్కుల వక్కాణింపక బుద్ధి తెచ్చుకొనుము.

దుర్యో— మహాత్మా ! (పశ్చాత్తాపముతో)

గీ॥ తమసెలవురీతినడుపను ♦ త్తమముగాదె ?
కార్యశూరతనాడువా ♦ క్యములలెక్క
గొనకపుత్రునివలెఁజూచి ♦ ననుక్షమించి
పోవసెలవిండుదీవించి ♦ పోరిలోకి ॥ 32

మఱియు నాచార్యవర్యా !

క॥ తృటిలో సైన్యమునంతయుఁ
బటుబాణప్రహతిఁగలఁచు ♦ పార్థుఁగనినే
నటునిలువలేకపల్కితిఁ
గటువాక్యంబుల క్షమించి ♦ కావుమినన్నున్ ! 33

(అని కాళ్లపైఁబడును)

ద్రోణు— [లేవఁదీసి ప్రసన్నుఁడై] లెమ్ము! రాజా నీవు నలు[illegible]
యు నొకటియే కాని వేఱుగాదు. నీపల్కుల కారణమయుఁ [illegible].
నేనొక కవచమిచ్చెద దీనిఁ దొడిగితివా నిన్నెవరుఁ జయింపలేరు, వారలో
నిప్పుడపోయి యర్జును నెదిరింపుము పొమ్ము నేనిక్కడ [illegible]
యుండవలెను. [అనికవచమిచ్చును]

దుర్యో— [తీసికొని] గురూత్తమా! సెలవా?

ద్రోణ— సరే! పొమ్ము.

నిష్క్రమింతురు.

౩ వ రంగము.

ప్రదేశము-రణభూమియందు — ప్రవేశము-కృష్ణార్జునులు [illegible]

కృష్ణు— అర్జునా!

గీ॥ ప్రొద్దుపొడిచినప్పటినుండి • పోరుసలుపు
చుంటి మొక్కలిదీవిసుగు • నొందక హాహా!
యేమిచెప్పుదు నశ్వంబు • లెంతమాత్ర
మైనఁ నడువకున్న పలుగుల్ • మోసినంత ॥ 34

సైంధవుఁడుఁ జాల దూరములోఁ గాన్పించుచున్నాఁడు [illegible]
తెంపుజేసి ముందునకు సాగకుంటివి. ప్రొద్దును జాల వాల్కెను. నాకు
నేమియుఁ దోఁచకున్నది.

అర్జు— ఏటికన్ని చదివెదవు?

గీ॥ ప్రొద్దుపోయిన నేనెట్లు • దిద్దగలను
అడ్డువచ్చువీరులపైఁ • యరుగనగునె?
రథ్యములకలసటగా • రథముడిగి యె
పోరుమునునంతలో వాని • బొందుపఱతు ॥ 35

కృష్ణ— [సాశ్చర్యముగా] ఏమియీ సాహసము. త్వరత్వరగ [illegible]
బోరెదవు?

అర్జు— బావా! నీయవ్యాజకరుణా కటాక్షము లేక్షణములో నాపైఁబడెనో యా ప్పటినుండియే నాకీసామర్థ్యము. యెందులకీవృథా వాదము. దిగుడిగు నీవు గుర్రముల బాగుఁజేయుము. [కృష్ణుఁడుదిగఁగా నేదానునుదిగును.]

కృష్ణు— పార్థా! నేఁబోయి యప్పటనే బాగుజేనుకొని తీసుకవచ్చెద.

(అనిరథముతో నిష్క్రమించును)

[నేపథ్యమునఁగలకలానంతరము.]

గీ॥ అర్జునా మనపైనిది ♦ వ్యాస్త్రసమితిఁ
బర్వుచు బలంబులేతెంచెఁ ♦ బదిలముసుమి
గాండివప్రముక్తశరాళిఁ ♦ గావరంబ
డంచి మాదురక్షణముఁగా ♦ వించుమిపుడు ॥ 36

అర్జు— గీ॥ నందనందన! యిందుఁగం ♦ దొంద నేల!
కాంచువారి దగ్ధంబుఁగా ♦ వించుచుంటి
దివ్యశరపరంపరలేసి ♦ త్రుటినినిపుడు
గుర్రములమాత్రమీవు బా ♦ గుసవరించు॥

(అనిబాణములేయఁ బెద్దయగ్నిజ్వాల కనంబడును)

కృష్ణు— (ప్రవేశించి యానందమున నర్జునుఁ గౌఁగిలించుకొని)

చ॥ అరరె! విరోధిమధ్యమున ♦ నశ్వములన్ సవరింపఁ జేయునీ
వరశరశక్తి యద్భుతము ♦ పార్థ! యిఁకొక్కటి ముచ్చటించెద వ్
వారులు జలంబుఁగోరియున ♦ యంబునొగర్చుచునుండెఁగావునన్
సరగున వానికిన్ జలమె ♦ సంగినగాని మెలంగలేవుసూ 38

అర్జు— బావా! నీకరుణయునది యున్నయెడల నది యెంతపని? చూడుమిప్పుడు—

గీ॥ నేనె పితృభక్తుఁడనయితి ♦ నే నిసురలు
నన్నుమెచ్చుట నిజమేని ♦ యున్నధర్మ
జుఁడిలసత్యవంతుఁడేయైనఁ ♦ బుడమి పగిలి
జలము పైటకెగరెడినా ♦ శరవరమున॥ 39

(బాణమేయ భూమినుండి జలము జిమ్మని యెగురుచుతోడనే దుందుభులు తదువాత నాకాశమున)

మ॥ భళిరే! యర్జున నీదుశౌర్యగరిమన్ • వర్ణింపఁగా శక్యమే
నరనారాయణులన్న మీరలెకదా • నవ్యప్రభావంతులై
ధరణీచంద్రభసూర్యమున్ దమయశో • ధావళ్యమున్ బర్విభా
సురసంపత్ప్రభులై విరోధిహరులై • శూరాత్ములై క్రాలుతన్ 40

కృష్ణ— అర్జునా! వింటివా! దేవతలపలుకులు (అనిలోనికిఁబోయి రథముతోఁబ్రవేశించును)

అర్జు— రథమధిష్ఠింతునా (అని యెక్కి)

కృష్ణ— [తానునెక్కి] అర్జునా కనుంగొనుమీవాజులవేగము! నియాశుగములకన్న వేగముగాఁబోవుచున్నవి సుమా!

(అంతఁదెరలోఁ బొబ్బకలకలము)

కృష్ణ— ఏమిదియింతసవ్వడి

అర్జు— మరేమియులేదు. రారాజుగారి సంరంభము నాచేతి శాతబాణములఁ జవిజూచుటకై యేతెంచుచున్నట్లున్నది.

[తెరలో]

శా॥ ఓరీ! యర్జున యోరి! కృష్ణ! నిలుఁడీ • యొక్కింతసేపచ్చటన్
రారాజాశుగజాలమేయుచుభవ • త్ప్రాణంబులన్ బీల్చెడిన్

అర్జు— రా రా వేగమెబీర మేల పశువా! • రా రాజవే నీవునున్
ఘోరాజిన్నిను దుష్టమార్గణములన్ • గుప్పించి యేడ్పించెదన్॥ 41

దుర్యో— [సారథిద్వితీయుఁడై రథముపై బ్రవేశించి] అరే! దుష్టాత్మ
శా॥ ఏమంచిప్పుడు పల్కితోరి తులువా • హీనప్రచారాత్ములై
భామన్ బల్వురు కూడుటే యశముగా • భావించితే బాలిశా!

అర్జు— భామన్ బల్వురు గూడుటేపరునియం • బన్ గూడయత్నించుటో
యేమోచూతము ముందు నాకు రణమి • మ్మింతేని ధైర్యంబుతో॥ 42

కృష్ణ— కురురాజా! శూరమ్మన్య!
ఉ॥ శూరుఁడవైరణస్థలియ • శోలలనాదరణాదటన్ గనన్
బీరములాడనేల గెలు • పే వినుపించును శౌర్యధైర్యముల్

దుర్యో— పిరుడ నేనటంచుఁగడు • పేర్లకుమారి మురారిభీరువై
ద్వారక నీటఁగట్టితివి • దానికతంబుఁ దలంచుకొమ్మికన్॥ 43

ఛీ! ఛీ! నీపౌరుషము గూడ లెక్కకుఁ దెచ్చుకొని మావంటి
శూరుల నధిక్షేపింపఁజొచ్చితివి. చాలుఁజాలునింక నూరకొని
మావంటివారలకుఁ దేరుఁదోలి బ్రతుకుము

కృష్ణ— ఔనౌను నీవంటిశూరుఁడనే నెట్లగుదును నీచేసినయుద్ధము లొకటియా రెం
డా! నీపాట్లు నీకేజ్ఞాపకముండవు నేఁజెప్పెదవినుము

గీ॥ ఏమనీవంటి వీరుఁడ • నెట్టులనగుదు
ఘోషయాత్రలఁజేసిగ • గ్గోలువడితి
నా? విజయుచేతఁగొప్పగో • యంగఁబడితి
నా? తమరిబోటిశూరుఁడ • నౌటకెందు?॥ 14

దుర్యో— నిక్కముగాఁగా నేరవు

అర్జు— [అధోక్షియాంచే]

గీ॥ ఓరి! దుష్టాత్మ యిపుడైనఁ • జేరిశరణు
వేఁడిన విడుతుఁగాని నీ • పీచమడఁతు
దేవదేవుని విష్ణునిఁ • దిట్టగడఁగి
తౌర! యోరికురుకులకు • దారకూర్చిర॥

దుర్యో— [అర్జునుతో] ఛీ! ఛీ! మూఢాత్మా! సిగ్గులేక యేమనిబోయితివిగా కుక్కా

చ॥ తినుటకుఁ దిండిలేక యతి • దీనతఁగానలఁ బట్టియేడ్చునీ
యనుజులు నగ్రజుల్ కలిసి • యాయదువంశకుఠారుపాదముల్
వినయముతోడఁ బట్టుదురు • వేదవిదుండని రాజరాజనా
ప్రణమదరాతుడన్ బశువు • పాదముఁబట్టఁగ నాకు నేటికిన్॥

అదియుఁగాక శఠాత్మ! దుర్మార్గుఁడగు నీకు సరిపోయినదికాని యీవే
సత్కులమందుఁ బుట్టినవాఁడవైన నీవెట్టిగొల్లనిఁ జేర్చుదువా?

కృష్ణ—ఓరోరి దురాత్మ నీనెలతక్కువగుణంబులు పోనిచ్చుకొంటివికావు నీకునెప్పుడు
నిదియేయేడ్పయిపోయినది కానీనునిమాటల వీనులఁబెట్టి నీనోటికివచ్చిన ట్లెల్ల
బ్రేలగడంగితివి నీపోకాలము తటస్థించినది. ఇఁక నెంత యైదారుణమైన
యీయార్భాటము ఇఁకనైన బుద్ధిఁదెచ్చుకొని నీదాయాదులగు [illegible]ఁగల
సి సుఖింపుము

దుర్యో— ఓరోరి! తుచ్ఛా! పాఱుబోతా! యింతయుద్ధము జరిగిన తరువాత సంధిఁ జేయవచ్చితివఁటరా ఖలాత్మ! యిప్పుడు నా బాణాగ్నిజ్వాలకు శలభములు కాక బ్రతుకుదు తరువాతఁ జూచికొందము.

అర్జు— చెట్టుచచ్చుకాలమునకుఁ బుట్టుకుక్కమూతి పిందెలవలె మీకులము నాశనమొనర్పఁ బుట్టితివిరా పశువా! మీపాపములువర్ణించుటకు సరియైన పదములేవురా! మీరలుద్భవింపకయే పోయిన మీకులమునకీర్తి చెడుమాఁడునా? యీదేవదేవు దిట్టనీవాల్కపడకుండుటకు గారణమునీకర్మానుభవమింకఁదీఱలేదు

దుర్యో— ఓరోరి! జాల్మ్రుఁడా! సప్రంపకా! స్త్రీవంచకా! నీబోటియాఁడమూండల కీతఁడు దైవము కాబోలునేమి. యితఁడే దైవమా మూఢుఁడా నక్కయెక్కడ దేవలోకమెక్కడ?

మత్తకోకిల— చాలుఁజాలునిఁకేమికావలెఁ ♦ జక్కఁబల్కితిమూఢుఁడా
యాలగాపరియైనగొల్లఁడ ♦ హావికుంఠనివాసుఁడే
పోలఁజూడఁగనింద్రజాలిక ♦ పూరుషుండుమహాత్ముఁడే
యేలయింకవృథావివాదము ♦ లిద్దరిన్ సమయించెదన్॥ 47

అర్జు— కృష్ణా! పాకము ముదురుచున్నట్లున్నది! సెలవా?

కృష్ణ— అతఁడే సెలవడుగుచున్నాఁడు జాగేల?

అర్జు— ఓరోరి! దురాత్మ (బాణము వేయవానికిఁ దగలకయేకిందపడును)

కృష్ణ— (ఆశ్చర్యముతో) గీ॥ అర్జునా! యేమిచిత్రమో ♦ యుధమునకును
బాణజాలంబుదగులక ♦ మానియుండె

అర్జు— ద్రోణుఁడిచ్చినకవచంబు ♦ వానినిలిపె
గానియిప్పుడెసమయింతుఁ ♦ గాంచుమిత్రుటి॥ 58
సేనిదే సర్వకవచఘ్నంబను దానిసంధించియేయుచుంటిని
(యేయుబాని నశ్వత్థామ నఱకును)

కృష్ణ— అయ్యో! దీనినడుమనే యశ్వత్థామ త్రుంచినాఁడు పోనిమ్ము మఱల సంధించుము.

అర్జు— కృష్ణా?

గీ॥ దీనినేరునుమరలసం ♦ ధింపరాదు
కానఁగాంచుచు నేనుసం ♦ గ్రామభూమి
వానిచేత నెకవచంబు ♦ వదలఁజేసి
పారఁగొట్టుదుశరపరం ♦ పరలనేసి॥ 49

[అనిబాణములేయ దుర్యోధనుని సారథి రథ్యములుగూలును.]

దుర్యో— [తనలో] ఆహా !

క॥ ఏమీయాతని శౌర్యము
సామంతంబగుకవచము ♦ జక్కఁగదునిమెన్
నామానముదక్కెనెసం
గ్రామాంగణమందునిలువఁ ♦ గాఁబారవలెన్ ॥

(అనిపాఱిపోవుచు తోడవీరును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది చతుర్థాంకము

ఓమ్

శుభమస్తు.

సైంధవార్జునము.

పంచమాంకము.

ప్రదేశము-రణభూమి ప్రవేశము-పూర్వోక్తభటులిద్దరు.

1 వ భటుఁడు-బావా! బ్రతికియున్నావా?

2 వ భటుఁడు-చావఁగా మిగిలినాను.

1 వ భ-ఎవరుచావఁగా మిగిలినావు?

2 వ భ- నేనే.

1 వ భ—నీవుచావఁగా నీవెయెట్లుమిగిలితివి?

2 వ భ—అదే! చిత్రమా? నాదేహమిప్పుడు చావలేదు నాప్రాణములు చచ్చినవికను
కనే నేను చావఁగామిగిలినాను.

1 వ భ—నీప్రాణములు చచ్చి నీదేహములేదనఁగ?

2 వ భ—నీమొగము! చంపుచున్నావు! పెద్దమ్మా! నాప్రాణము లీలోకములోతేప్ప
నాకన్నముందేగి యచ్చట నాకబసమొదలగునవి గుదుర్చుటకుఁ బోయినవి

1 భ— ఎక్కడ?

2 భ— వీరస్వర్గములోఁ

1 భ—అదెక్కడ

2 భ—అది యిక్కడకు దావాపుగా రెండుమైళ్లుండును.

1 భ—నీప్రాణములకుఁ దోడెవ్వరులేరా?

భ—లేకేమి డబ్బది పద్మనొకండుగురు ముందేగినారు.

1 వ భ— ఈకందాయింపంతా యెవరు?

2 వ భ— ఇఁక నెవ్వరు మనపాలిటికీదినమర్జునుఁడే!

1 వ భ— అయిన నీప్రయాణము నిశ్చయమన్నమాటే?

2 వ భ— నీతోపాటే!

1 వ భ— నేనీకందాయింపులోరాను.

2 వ భ— మఱియెవ్వరున్నారు?

1 వ భ— సరి సరి యెఱుఁగరాయేమిటి? అర్జునక్షేమంబు తెలియక సాత్యకి బ్రతిమాలి ధర్మరాజుగారు మనపాలిటికి యమధర్మరాజులాగున నే పంపినారు

2 వ భ— ఆఁ! ఆఁ! మన ముసలాని దాఁటినాఁడావాఁడు?

1 వ భ— ఒక్కనమస్కారము లంచముఁ గొట్టులోనికిఁ బోనిచ్చినాఁడు

2 వ భ— అయిన నీవుగూడ సిద్ధమేయన్నమాట

1 వ భ— ఆ!

2 వ భ— మఱిపదపద

(నిష్క్రమింతురు)

1 వ రంగము.

ప్రదేశము-రణభూమి ప్రవేశము- ధర్మజ భీములు

భీముఁడు- మహాత్మా!

శా॥ అన్నామీరిటు దుఃఖమొందఁదగునా ♦ యీవంతయున్ జెప్పకే
యెన్నండైనభవద్వచోనియతికిం ♦ తేఁదప్పి నేనుంటి నే
మన్నింపన్ దయఁజూచినాకుఁదృటినిన్ బ్ర ♦ హ్మాండమాకార్యమై
నన్నిండారుముదంబుతోఁ దెలుపుఁడా ♦ నందంబుతోఁ జేసెదన్॥

ధర్మ— (కన్నీటితో) అనుజా భీమసేనా!

మ॥ మునుముందొక్కట పాంచజన్య నినదం ♦ బున్ వింటి నే కాని పా
ర్థునిశంకధ్వనిరాక సాత్యకిని నెం ♦ తో తొట్రుపాటొందిపం
పినవాఁడున్ నరుఁజేరవట్లగపడెన్ ♦ భీమంపుసంగ్రామమం
దున నెట్లుండెను యర్జునుండకట!

(అనిపైఁజెప్పలేక భీముఁ గౌగలించకొనియేడ్చును)

భీము— ... ... గం ♦ దున్ బొంద నేలన్న యా!॥ 2

(అని కూర్చుండఁబెట్టును)

అగ్రజా! శాంతింపుము

ఉ॥ శోకము బొంద నేలమదిఁ ♦ జూచిన నాతని కేమి లోపమా
హా! కమలావిభుండరద ♦ మాలములో నొగలెక్కి తోలఁగా
నాకపిశేఖరధ్వజము ♦ నల్లలనాడనభంగవాజుఁడై
నాకవిభూద్భవుండు కద ♦ నంబున గాండివ మెక్కువెట్టనే
లోకమునంగలండతని ♦రోషకషాయితదీప్తిఁజూడఁగా॥ 3

కావున నావంతయు వెఱవఁ బనిలేదు యఘేచ్ఛనైతమరిచ్చుటఁ బోరిపో
చ్చెములేక యుద్ధముజేయవచ్చు.

ధర్మ— తమ్ముఁడా!

గీ॥ ఎన్ని సెప్పిన నామన ♦ సేమొకాని
నెమ్మదించ కభయముతో ♦ నిండియుండెఁ
గాన నెట్లైన నీవిప్డు ♦ వానిఁజేరి
విజయవార్తలఁద్వరలోన ♦ విశదపఱచు॥ 4

భీము— గీ॥ ఏనెయిటనుండిపోయిన ♦ నగురుండు
తనప్రతిజ్ఞల నెరపనే ♦ మనఁగలాను

ధర్మ— నెరపుటెట్టులవానిస ♦ మరమునందు
జంపఁబుట్టుదృష్టద్యుమ్నుఁ ♦ డింపుఁజెలఁగ॥ 5

తమ్ముఁడానీవెన్నిజెప్పినను నామనున్నన కెక్కుటలేదు నాకై చింతింప వలదు. నీవేగకతప్పదు.

భీము— అట్లైన నోయగ్రజా! నీయిష్టము వచ్చినట్లేయొనర్చెదను శాంతులరగుము (తెరవంకదిరిగి) బావా! బావా! (అనిపిలుచును)

ధృష్టద్యుమ్నుఁడు—(ప్రవేశించి) బావా! నమస్కారము (ధర్మజునకు నమస్కరించి) వృకోదరా! ఏమిరావించినది?

భీము— ఏమియులేదు

గీ॥ పూజ్యుఁడగు ధర్మజునిపట్ల ♦ పూన్కితోడ
జాగరూకుఁడవైయుండ ♦ సమయమయ్యె

నేనిదే యర్జునునిజూడ • నేగుమందు
నాజ్ఞజేసిన వల్లెయం • చరుగుచుంటి॥ 6

ధృష్ట— బాపు!

చ॥ కరువలిచూలి! యేటికిటు • గట్టిగనన్యునకున్ వశంబె పంపిం
పరణములో గురుండుసర • పాలునిఁ గన్నులనెత్తి చూడఁగాఁ
దరమఁకె నాదుప్రాణముస • దాతను పందుమెలంగుచుండఁగా
సరగునబోయి ధర్మజుని • శంకలదీర్పు బకాసురాంతకా॥ 7

భీమ— అట్లైయిన నేనిదేపోయెద! మహాత్మా! సెలవా (ధర్మజునమస్కరించి)

ధర్మ— (సంతోషముతో) పోయివేగ మేవానిఁ జూచినట్లే సింహనాద మొనర్పుము.

భీమ— చిత్తము (నిష్క్రమించును)

ధర్మ— ద్రుపదాత్మజా! కనుంగొనుమప్పుడె ద్రోణుని మనభీముఁడు సమీపించి నాఁడు ఆహా!

ధృష్ట— బావా! చూడుమా ధనురాచార్యుఁడా శుగశతంబులఁబుంఖానుపుంఖంబుగా నపారపారావారమగునట్లు కృపారసంబు చిలునగవు నెపంబున బైటక వెలువడుచుండ మన వృకోదరు దాకినాఁడు అయ్యో చూడనేలేదు మన గాలిచూలిచేఁ జాలసైన్యము గూలినదిసుఁడీ

ధర్మ— వినుమా మహానుభావుఁడగు కుంభసంభవుఁడేదియో మందహాసముతోఁగూడి న ముఖారవిందమందె మొంద వాక్రుచ్చుచున్నాఁడు

(తెరలో)

క॥ చలమున ననునీవిటనీ
బలమొప్పఁగ గెలిచికాక • వశమే మొనకున్
గలయుక సౌరఁగా నీత
ముఁడనుమతుండీయిరయొకాడె • మొనసౌరఁగలిగెఁ॥

ధృష్ట— (సంతోషముతో) బావా! ధర్మరాజా కాంచుము కాంచుము.

గీ॥ తమ్ముని విషయమునినవా • క్యమ్ములనను
కోపరసముబ్బ బెబ్బులి • కూకలట్ల

బొబ్బరించుచు మొగమెరు • పుగదురంగ
భీకరంబుగఁ బల్కెడి • భీముఁడిదిగొ॥ 9

(తెరలో)

క॥ ఏమీ మానవుఁడొక్కట
సామాన్యపురథికునడిగి • సైన్యముఁ బోరునే
భీమవుసురబలమైనన్
దామసగుణఁ బలువుఁగాక • ధనురాచార్యా॥ 10

ధర్మ— అయ్యో! ఇంక నేమియో యనుచున్నాఁడు వీనితో నెవ్వఁడును సామములేక పోయెఁగదా

(తెరలో)

చ॥ మొనఁజోరగా భయంబున న • మోనమయంచు ప్రియంబునల్కెన
ద్గునుఁడను గానుసుమ్ము పటు • రోషకషాయత దీప్తితేక్షణ
పరిణమదరాతిజాలుఁడఁగ • రాళగదాలలితుంఠ ఖండనం
బున గురువంచునిన్ వదలఁ • బోలునె శత్రుఁడనై మెలంగఁగా॥

[తరువాతఁ బెద్దకలకలము]

ధర్మ— [ఆతురముతో] ఇఁక నేమున్నదిఁక నేమున్నది! కట్టా! ద్రుపదాత్మజా!

మ॥ గదసారించిమహోగ్రకోపము జెలం • గన్ ద్రోణుపై నేయున
య్యది పృథ్వీతలమెల్ల బెల్లదరఁగా • నాశ్చర్యమైపోయి వే
చదిపెన్ సారథిరథ్యముల్ రథముతో • జచ్చెన్ గురుండక్కటా
కదనంబిట్టుగు రూత్తముల్ చనుటకే • తాబోలుఁ గావించుటల్॥ 12

దృష్ట— మహాత్మా! విచారించెద రేల!

గీ॥ గురుఁడితరులచేఁగూలుటల్ • జరగునటవె?
వానిమృత్యువు నేనైయె • పరఁగుచుండఁ
గాంచుమామూలమెలమెల • గపలుచుండెఁ
బృథ్వికిని దాఁటిదెబ్బద • ప్పిరొనఁబోలు॥ 13

భయములేదు జగవఁడుడు.

[అంతఁ జెరలోఁ బెద్దకలకలము]

ధర్మ— అదేమికలకలము?

దృష్ట— మఱేమియులేదు. ద్రోణుని పరాభవము గన్నులారఁజూచిన మనవారి భేరీనినాదములు నుద్దండభుజాదండుఁడైన భీమసేనున కడ్డురాలేక పాఱిపోవుకౌరవులయార్పులును జయోత్సాహుఁడై మన గాలిచూలి చేయు సింహనాదము నొకపెట్టనంత కలకలమైనది

ధర్మ— కనుగొనుమల్లదె మఱలనొక తేరుగూర్చుకొని వడముడికడ్డుపడి బెడిదములగు నంపజొంపములు గుప్పించుచున్న యాద్రోణుని

దృష్ట— [పరికించి] అదేమి భీముఁడు తేరుడిగ్గ నుఱికినాఁడు

[మఱలపరికించి యానందముతో] హాయి! హాయి!

బావగారూ! పరికింపుఁడు మీతమ్ముని పరాక్రమము

గీ॥ బిట్టువానకుఁదలయొగ్గు • వృషభమట్లు
దిట్టరియయిపోయి గురుని • తేరుచేత
బట్టివిసరివిసరిపాఱ • వైచెనహహ!
యిట్టిధీరుని నేనెందు • నెఱుఁగ నెఱుఁగ ॥ 14

(తెరలోఁబెద్దకలకలము)

ధర్మ— (సంతోషముతో) ద్రోణుఁడల్లదిగో మెలమెల్లఁగ దెల్లమొగముతో మొనకు బాఱివచ్చుచున్నాఁడు.

కృష్ణ— బావా! బావా! పరికించుమదే దూరముగా నాబకాసురాద్యనేకరాక్షసాంతకుఁడైన భీమునకెట్లు కురుసైన్యము వెన్నిచ్చిపరువం జొచ్చినదో!

ధర్మ— దూరముగా నుండుటచే నంతగాఁ గనంబడలేదు.

దృష్ట— ఔనౌను.

(తెరలో సింహనాదముతోఁ బాంచజన్య దేవదత్త ధ్వనులు వినంబడును)

ధర్మ— (ఆనందముతో దృష్టద్యుమ్నుఁ గౌఁగిలించుకొని) ద్రుపదాత్మజా! నాకు గర్ణరసాయనమగు సింహనాదము దానికిఁదోడుఁ బాంచజన్య దేవదత్తంబులు వినంబడియె నాశంకలన్నియుఁ దీరె. రమ్మపోయి యామొనఁజూచి కొందము.

దృష్ట— చిత్తము.

(నిష్క్రమింతురు)

2వ రంగము.

ప్రదేశము రణభూమి- ప్రవేశము పూర్వోక్తభటులిద్దరు

1వ భ— బావా! నీకుమగలెందఱు?

2వ భ— నాకు నీకుఁగలిపి ముంబొక్కఁడేమగఁడు.

1వ భ— తరువాత?

2వ భ— ఇప్పుడంతా వెరసి ముగ్గురు.

1వ భ— క్రొత్తమగని ప్రచారమెట్లున్నది?

2వ భ— క్రొత్తమగనివలెనే యున్నది.

1వ భ— అనఁగ?

2వ భ— అనఁగ నేమిటి? యిద్దరుమగల ద్రోసిరాజుజేసివచ్చిన మగని కలవులకు గిరిక్కురు మనుటకును వీలుండదుకదా! అందువనతఁడు కొంచెము సురే కారమెక్కువ పడునట్లు చర్చర్త్రనేవాఁడు. మేలేఁగఁ గొట్టుటకు సిద్ధముగా నున్నాఁడు (పరికించి) కాంచుమిదివఱకే కర్ణుని ముమ్మారు నఖ క్షతములకు బదులు బాణక్షతములఁ జేయనోర్వలేక పాఱిపచ్చియు మఱల లఁజచ్చినట్లుపోయి కలియుచున్నాఁడు.

1వ భ— ఔనౌను అది నేకాంచనేలేదు (పరికించి) కనుంగొనుమా మూఁఢ దుర్యో ధనుఁనిదన స్నేహితుని పాట్లఁజూడలేక తమ్ములకుఁ జేయివిచ్చి యేమియో వకాణించుచున్నాఁడు.

గీ॥ ఓరి! శత్రుంజయాసుదే • హాఁడదారి
సాదుతిమ్మలార! యినజు • మిాఁపననిల
జుంపటుల ఘోరశరముల • జాండమపర
నేఁయుమండఁ జూచెదరేల • యేగుఁడిపుడ ॥ 15

2వ భ— బావా! చూఁచితివా యన్నచెప్పిన చొప్పునఁ బోయినమన శత్రుంజ యాదిసరుకునూరుల పాట్లుసప్తవిశిఖహతిచే నారికలలు కిిందదొల్లు చున్నవి.

1వ భ— అయ్యయ్యో భీముని రథ్యములు నేలఁగూలినవి ఇఁకనేమున్నది

2వ భ— మాపమేనో భీముఁడుగ్రుఁడై వ్యాఘ్రముఁబోలి పాఱుచున్నాఁడు-

(తెరలో)

ఓరోరి మస్తాత్ర

గీ॥ కాంచుమిప్పుడె లేఖిలో • కంటఁబడదు
 వోరివాక్శూర । కర్ణనీ • వారుజెవర

(మఱియొకగొంతుతో) ఓరోరి తిండిపోతా !

 బెదరుటకు సేనగానలోఁ • జొరుగలేదు
 ఆకులలములుదినుచునే • నడలలేదు ॥ 16

2వ భ — ఆహా ! భీమసేనుఁడుగ్రుఁడై సమగ్రముగా నారిలాగి తనభుజశక్తిదెలియునట్టి లోకఘనశక్తి కర్ణునిపై వైచెను.

1వ భ — భయములేదులే ! కర్ణుఁడద్దానిమధ్యనే నఱకినాఁడు. అయ్యయ్యో మన ఘుటుకొనునంతలో వృకోదరుఁడజరి యజ్జడుఁడైన సూతజుపైనురుకుటయు నాతఁడు భీరువై కేతనపుబల్లక్రింద నొరగుటయు భీముఁడద్దాని నెఱుంగక క్రిందకురుకుటయుఁ గర్ణుఁడుఁదోడనె బాణములేయ మొదలిడుటయు నయ్యో ! జూడుము.

1వ భ — బావా ! చూడుము పాపము.

గీ॥ తన్నుఁగాపాడుకొనుటకై • తెగినయాయు
 ధంబులేక యర్జునుచేత • దళితమాగ
 జములఁ జేఁబట్టిశరములఁ • జదుపుచుండె
 మోసపుబుజేయు సూతాఢ్య • ముందుజెలఁగ ॥ 17

2వ భ — నారాయణ ! నారాయణ ! చుట్టుపట్టులనున్నపీనుగుతిట్టలపై మూయుమైన బాణజాల నోర్వలేక మఱుఁగు వెదకుచున్న యావృకోదరుఁ జూచి ననబ్బబ్బ నాకడుపు చెఱువగుచున్నది.

1వ భ — బావా ! బావా ! అయ్యయ్యో ! ఏమిచెప్పుదును.

గీ॥ చేయునదిలేకఖిన్నుఁడై • సిగ్గువాడమి
 మఱుఁగుజేరినభీముని • మొఱకుఁడగుచు
 వింటికోలనుబొట్టును • నంటఁబొడిచి
 ఫల్కుచున్నాఁడు కర్ణుఁడు • కుల్కియదిగో ! ॥

(తెరలో)

భీమా! తిండిపోతా!

ఆ॥ వె॥ ఓరి! తిండిపోత • పోరేలరాఁ నీకు
నిల్లుఁజేరి కుడువు • మెంతయైన
కన్నుఁగానకీవు • కదనంబులో మము
బోటివారిఁ జేరు • టేటిబుద్ధి? ॥ 19

మఱియు

చ॥ వనములయందు నాకులును • బండ్లను దించు మెలంగలేకయీ
రణమహీ కేలవచ్చితిరి • రాఁదగునే యిటు సిగ్గులేక; వీ
వనితపరాభవింపఁబడి • బాగుగనున్నదె? ధర్మజుండు యీ 0
గనియమముల్ చెలంగి సుఖి • గా? నరుఁడున్ బురుషత్వమందెనే? ॥ 2

2వ భ— ఛీ ఛీ వీనిబ్రతుకుగాల సిగ్గులేని యూరకుక్కవలెతోఁకముడిచి ముమ్మ
రుఁ బాఱుటయేకాక ముసలిముండయైనఁ జేయనేరని పనిజేసి మోసపు
చ్చి తుచ్ఛపువిజయ మొందితినిగదాయని విఱ్ఱవీగుచు నెట్లు మాట్లాడినాఁడో
దుర్మార్గుఁడు. వీనికర్జునిచే నింతకింతయున్నది. చూడుము (పరికించి)
హాయి హాయి నేనని నష్టమైనది! చూచితివా!

గీ॥ దూరముననుండి కర్ణుని • ద్రుళ్లఁజూచి
ఫెళ్ళుమని బాణమొక్కటి • వింటఁదొడిఁగి
గొల్లటంచును రారాజు • గోలపెట్ట
ఘొల్లసేసెను గర్ణునా • గొల్లఁబలర ॥ 12

2వ భ— మనభీముడేడీ పాపము.

1వ భ— తనసారధి విశోకుఁడు తెచ్చిన తేరెక్కి మఱల గర్ణునిపై బడి భావజని
తక్రోధానలము జల్లారునట్లు బెట్టిదములగు ప్రదరములఁ బుంఖానుపుంఖము
గాఁబఱపుచున్నాడు.

2వ భ— రారమ్ము మనపాలటికొక్క బాణము చాలును.

1వ భ— సరేపద. పద.

నిష్క్రమణము.

(తోడనే కృష్ణార్జునులు రథారూఢులై ప్రవేశింతురు.)

అర్జు— (సందేహ సూచకముగా) బావా సాత్యకి పరాభవంబున నాకుగడుంగడు
జింతవొంతరెక్కుచున్నది. నేఁజేసిన యీయధర్మముగూడ నాకేదియో సంశ
యము గలుగఁ జేయుచున్నది.

కృష్ణు— నీచేసిన యధర్మమేమిటి ?

అర్జు— పరుఁడగు సాత్యకితోఁ బోరుచున్న భూశ్రవుని భుజాదండ మూరకనే
ఱకుటయే యధర్మముకాదా ?

కృష్ణు— బాగు బాగు యీలాగు నుండవలె ధర్మము.

ఆ॥ వె॥ నీదు స్నేహితుండు ♦ నిర్మలశిష్యుండు ।
సాత్యకిని నతండు ♦ చంపనుండ
వానిభుజముననుక ♦ దానినధర్మమ
టంచుఁబల్కుచుంటి ♦ నహహానివు ॥ 22

చ॥ పలువురు జుట్టుముట్టిపసి ♦ వానిరథంబుఁ బడంగఁజేసితు
ల్వాలివెనుకేగివిల్తునిమి ♦ ప్రాణముదీసిన ధర్మమేకదా ?
పలువురతోరణంబెసలు పక్షమునొందతుదన్ బరాభవం
బులుబడువట్టి స్నేహితునిఁ ♦ బ్రోవనధర్మమె ? ధర్మవేత్తవో॥ 23

ఈధర్మ సూక్ష్మమింటిపద్ద సావకాశులమై యోచింపుకొనవచ్చును
గాని ముందుజరుగఁబోవు కార్యమాలోచింపుము. యేలయనిన

ఉ॥ రవియుఁజాలగ్రాలఁజొచ్చెనిటసం ♦ గ్రామంబునన్ ఘోరమ
య్యోవిరోధుల్ చలమొప్పనిల్చిరయయో ♦ యెట్లింక నాదుష్టసైం
ధవునిన్ గూల్తువో ?

అర్జు— కంటికిన్ గనఁగనై ♦ నన్ జంపుదున్ గానిచో
బవరంబుందునఁజంపుపెట్టికనుసం ♦ ప్రాప్తించునో చెప్పుమా ॥ 24

కృష్ణు— [చిఱునగవుతో] కానిమ్ము నాచాకచక్యము గొంచెముజూతువుగాక

[అంతనాకాశంబంతయుఁ జీకటులగును]

అర్జు— మహాత్మా యదేమి యిట్లంధకారమైనది.

కృష్ణు— [చిఱునవ్వుతో] మరేమిలేదు

గీ॥ నాదుచాకచక్యంబుఁగ ♦ నంగఁజేయ
మాయలాఁడనుగానసీ ♦ మాయబన్ని
తపనుగప్పితినందుచేఁ ♦ దమము పెఱిగె
సంధ్యవేళనితోఁచెఁగ ♦ సైంధవునకు ॥ 25

కావుననిఁక ద్వరలో వానితలనఱుక ప్రియత్నింపుము.

(తెరలో)

గీ॥ సూర్యుఁడల్లదెయస్తాద్రిఁ ♦ జొరఁగఁబోయె
సైంధవుని ప్రాణములఁబ్రోవ ♦ సమయమిదియె
యొక్కత్రుటిలోన నర్జునుం ♦ డుచ్చరించు
ప్రజ్ఞలెల్లను వ్యర్థమౌఁ ♦ బదిలపడుడు ॥ 26

కృష్ణ— (ఆతురముతో) అర్జునా ! యర్జునా !

గీ॥ తపనుఁడిప్పుడు వేగమ ♦ స్తమయమందె
నంచు వేడ్కతోఁబడమర ♦ నరయుచున్న
సైంధవుఁడదేకనంబడు ♦ శంకలేల ?
శిరసునఱుకఁగాఁదగుగురు ♦ శరము విడుము ॥ 27

అర్జు— మహానుభావా ! కానవచ్చుచున్నాఁడు. (బాణము సంధించి భక్తితో)

మ॥ వరబాణంబ ! త్వరన్ రిపున్ రణములోఁ బల్వేర్కనన్ మెచ్చఁగా
సరిగాఁద్రెళ్ళఁగఁ జేసిరమ్మిఁటకు నీ ♦ శక్తి విడంబించుచున్

[అనిబాణమేయగానే]

కృష్ణ— [ఆత్యాతురముతో]

ధరపైనాతనిమస్తకంబుపడఁగాఁ ♦ దప్పానునీవయ్యదం
బరమందాడఁగ జేయుమిప్పుడు భవ ♦ ద్బాణప్రయోగంబునన్ ॥ 28

అర్జు— మహానుభావా ! తమయాజ్ఞ శిరసావహించుచున్నాను.

(అనిబాణమేయ శిరసుదివికేగి యక్కడనతని బాణకలన నాడుచుండును)

అర్జు— కృష్ణా ఏటికీవింత

కృష్ణ— మరేమియులేదు. యీతనితండ్రి యీతని మస్తకము నేల బడవైచినవాని మూర్థము వేయువ్రక్కలగునట్లు శపించెను. కావున నిద్దానిఁబాఱపత

ముచే వానిచేతిలోననే పడునట్లు చేయుము. వానిపటము వానినెత్తి గొట్టినట్లగును.

అర్జు— (అబ్బురముతో) ఆతఁడిప్పు డెక్కడనున్నాఁడు ?

కృష్ణ— కురుక్షేత్రంబున సంజవార్చుచున్నాఁడు.

అర్జు— అట్లైనసరే ! [అనిపాశుపతము సంధించి]

గీ॥ శంకరునిచేతమెలఁగున ♦ స్త్రంబఁనీవు
నాపయినిదయఁగల్గిక్ష ♦ ణంబులోన
నీశిరమ్మును వానిపి ♦ తృకరమంద
పడఁగవైచుముజేయుదు ♦ వందనములు ॥ 29

[అనిబాణమేయ శరమెగిరిపోవును]

[అంతఁదెరలో]

క॥ ఎక్కడనుండియొ యీశిర
మక్కజముగ వృద్ధతపసి ♦ హస్తమునఁబడెన్
వెక్కసమైయిలఁద్రోచిన
వ్రక్కలయెన్ వానిశిరము ♦ రెండయ్యో ॥ 30

కృష్ణ— [అమితానందముతో నర్జునుఁ గౌఁగలించుకొని]

చ॥ గెలిచితివింక నందరును ♦ ఖేచరనిలింపులకింపునింపునీ
బలముడిగ అతదంతురిత ♦ పాండురకీర్తిన్ విరాజితంబరోర్
బలశిపు నూన ! సత్యపరి ♦ పాలన భీకరశత్రుశోషణా
యిలఁగలరే ! భవద్విశిఖ ♦ బృందమునన్ భడకుండువారహా ! ॥ 31

అర్జు— [చిఱునవ్వుతో] బావా ! ఆత్మస్తుతిఁ జేసుకొనెదవేల ?

కృష్ణ— ఆత్మస్తుతి యెక్కడదిక్కడ ?

అర్జు— ఆత్మస్తుతికాదా ? చుక్కానిఁ ద్రిప్పువాఁడేపడవ బాగుగ నడచిన దన నెట్లుందునో యట్లుకాదా ? పోనియిదియే నాప్రజ్ఞయనిన నీకునాకు భేదము లేనప్పుడది యాత్మస్తుతికాదా ?

కృష్ణ— ఇదియా నీయాత్మస్తుతి ? నాసంతోషముపట్టఁజాలక యట్లంటిని. నీవనినట్లోడకుండ వలసినవన్నియు లేకపోయినఁ జుక్కాని యేమిచేయఁగలము.

అర్జునా! ఇప్పటికి మనమనుకొన్నవన్నియు సిద్ధించినవి. ఇఁక మనకేమైన కోర్కులున్నవా?

అర్జు— మహానుభావా! కోర్కులేటికి? అయినను గోరుమని సాక్షాద్భగవంతుఁడెయడుగనూరకుండరాదు కావున.

మంగళమహాశ్రీవృత్తము.

ఏగృహము జూచినను ♦ హేస్థలిని సంపదల ♦ శాంతయువిరాజిలుచునుండన్
ద్యాగమును భోగమును ♦ ధర్మము దమంతశెస ♦ దావసుధవర్తిలుచురాఁగన్
రోగరహితుండయిన ♦ రుండుసతముల్ దనని ♦ రూపితములైనపనులన్ స
ర్వాగమహితుండయిమె ♦ లంగఁగవిరాజులతి ♦ రంబురహితోఁజెలఁగుగాతన్ ॥ 32

కృష్ణ— తథాస్తు. తథాస్తు.

(నిష్క్రమణము)

గద్య.

శ్రీమద్గాడేపల్లివంశ సల్లలిత పల్లవి తమల్లికా వల్లరీఫుల్ల కుసుమానుపమాన
పవిత్ర భారద్వాజస గోత్రా సమానానుభవైక బ్రహ్మవిద్యాధురం
ధర వెంకట శాస్త్రిపుత్ర మిత్రానందదాయసు జనవిధేయమార్య
నారాయణాభిధేయ విరచిత సైంధవార్జున నామ
నాటకము పంచమాంకము.

సంపూర్ణము.

కీర్తనలు.

(1) 5-14 నకులుఁడు—కరహరిప్రియరాగం—రూపకతాళం

పట్టిగుణముల పెట్టిబలమున ♦ జెట్టియభిమన్యుండిలన్
గట్టిగను యీపద్మవ్యూహము ♦ గుట్టెరింగిన వాఁడగున్ ॥ ప ॥
గట్టులుకయీ వీరులురువడి ♦ ముట్టడింగొనదావడిన్
గుట్టుచెడి బడబాణతతులను । గొట్టకనుమానండొగిన్ ॥ ప ॥
యిట్టిదిట్టరి యీజగంబున । బుట్టడని సేనెరుగుదున్
బట్టియుని సందియము నొందక । బంపుధర్మజవానికిన్ ॥ ప ॥
యిపుడు వీనిని బంపకుండిన । సీల్గుమన మోహార మొగిన్
రిపులతో ద్రోణుండు సేఁడీకృపుఁడు । వడిదురపిల్లగాన్ ॥

(2) 7-28 అభిమన్యుఁడు—బలహంసరాగం—ఆదితాళం

సెలవునిమ్ము రిపులబట్టి చెండివేసెదన్ ।నిలువనీక కౌరవులను నలమివంచెదన్ ॥ సె
తులువలైన వీరవరుల నిలనుగలిపెదన్ । బలురథికులు నడల బాహుబలముజూపెదన్ ॥ సె
బలుసేనల బాణవహ్ని బాల్చుచేసెదన్ । దిటవునెరపి కీర్తినిలను దేజరిల్లెదన్ ॥ సె

(3) 16-5 దుర్యోధనుఁడు—మలయమారుతం—ఏకతాళం

రక్షింపు రక్షింపుమా । గురుదేవ । ర ॥ యీబాలుని బారినిజేరి సైపలేము ॥ ర ॥
చండమార్తాండుడనన్ । నిండువేడి మీతోనిండి వెలింగెడి ॥ ర ॥
మాక్షికములగ్గినీ । వీక్షించి మగ్గిన విధమాయెమమింక ॥ ర ॥

(4) 24-6 భీముఁడు—యమునారాగం—అదితాళం

బాలకనిన్ను బాశి బ్రతుకంగజాలానాదు। బారబ్ధమిటులాయెగా ।అహా నాయన్నా ॥ బా
మించినాపూర్వసంచితామెల్లానింక్నై । ద్రుంచిదాపురామారాయెగా । అహా ॥ దృ॥

కరుబున్న నేలా ఈశిరులుండన్న నేలానిన్ కరముగూడాకయున్నసు॥ అహా ॥ క ॥
బరు లెందరున్న నేమి ఫలముసీవ్రులేకున్న పాపచిత్తుడనైతిగా॥ అహా॥ పా॥

(5) 28-5 అర్జునుడు—అసావేరి—అటతాళం

యేమనినైతు నావిధి ॥యే॥ ప్రేమనునిను బెంచి పెద్దవగుదువని పెండ్లిజేసి నేనుంటిగా
అహా నాయన్నా॥ యేమి ॥
బలువురము మేముండి పాపమనా కానింన్నా । పాపులపాలద్రోసితి॥ అహా । యే॥
బారుడేటికిపద్మ్రగంధము మోహరించే । పరగ నేనులేకుండగా ॥ ఆ ॥
బలువురునోకాటిగాగ బాలునిబట్టిజంపా । బాపమనగా తగదే॥ ఆ ॥ యే॥

(6) 29-24 అర్జునుడు—అమీరుకళ్యాణి—అటతాళం

పాపియగు సైంధవునిరేపే । బట్టిప్పంచెదనర్జునుడే పాపమనకయ పాపిశంకరు
ప్రాపుజేరిన పీడికన్ ॥ పా ॥
యినుడుం హస్తాచలమునందున నింపుమీరుచునుండగన్ । దాపునను కర్ణాదియోధులు
ధైర్యమునగాపాడగన్ ॥ పా॥
దుష్టులగుదుర్యోధనాద్యుల । దులుపదనములు బలుపడిన్ బరువువడయర్జునుడుపీడన
బట్టి జంపిన దుష్టునిన్ ॥ పా ॥

(7) 38-9 సుభద్ర—శ్యామరాగం—ఆదితాళం

కన్నకూన నిన్నుబాశి కనలుదానరా । నావిన్నపంబు నీదుచెవుల । వినవదేమిరా ॥క॥
యవ్వాయవ్వయనుచు వెంట। నాడ నెవరురా। దవ్వునేయనిమునమైన దాళలేనురా ॥ క ॥
తండ్రిముద్దుదీరదివిరి। దయనుబలుకరా । కన్నదాన నెటులకతిన। ఖర్మమోర్వరా ॥క॥
నీవులేని సంపదలిల నిలువ నేలరా। బాలుమాలిధాతగతిని। బాడుచేసెరా ॥ క ॥

(8) 37-29 చారుడు—బలహంసరాగం—ఆదితాళం

హారీపోవగాసాగే। ఆమందుడు డెందము గందగుందుచును ॥ పా ॥
కన్నులనీరులొలుకా। గన్నదమవార। లెంన్నోనింద్యములు బలుకా ।

ఖిన్నుడైదలవంచి। సన్నసన్నానేనురుపడి ॥ బా ॥
కర్ణుడాదిగానగగా। గురుకృపాశల్యులెంన్నో గతులాగోణుగా ।
బన్నగామేన బాణిమున్నా జాలుననుచు ॥ బా ॥
రారాజు జైబట్టుక। నిలువరయోరి తులువాయనుచు దట్టగా ।
జలుకాక నీవన్న బలుకులకేవాడు ॥ బా ॥

(9) 71–12 కృష్ణుడు—జంజూటిరాగం—ఆదితాళం

దునుమసమయామిదె । ఆ ; పాపియాసైంధావు బట్టీదిట్టయారై ॥ దు ॥
యినుడుగ్రుంకేనానుచు నాదగుమాయ యనిగానకను బొంగుచూ ।
యరికోననిలిచీ యాననమెత్తుచున్నాడు ॥ దు ॥
వంతలుదీరగను । యాశత్రుడు । నంతామునోందగను । నెంత్రావేగరమున ।
దృంతువోగాంతును ॥ దు ॥ ౨ ॥
కురురాజు జింతిల్లగా యాకర్ణాదులు । వడిగంపింపగా ।
బరువడియారాజు । దలనీడబడకుండ ॥ దు ॥ 3 ॥

(10) అందరు—మంగళకౌశిక రాగం—రూపకం

మంగళమిదె మంగళాంగునకు । రమా । యంగానాపతికినీ లాంగునకు శుభ ॥మం॥
కృష్ణునకును । రిపుజిష్ణునకు । వర్ధిష్ణునకును యాదివిష్ణునకు శుభ ॥ మం ॥ మం ॥ సై
సైంధవాజున నాట్యసాత్త్యునకు । సాధుపక్షారక్షణ విచక్షునకు శుభ ॥ మం॥

నవలలు

సౌందర్యతిలక—రెండుభాగములు	1	0
హేమలత	0	8
అహల్యాబాయి	0	8
మహాపురుషుల జీవితములు-మొదటిభాగం	0	12
డిటో రెండవభాగము	0	10
రాజస్థానకథావళి	0	12
డిటో రెండవభాగము	0	12
వినోదములు మొదటిభాగం	0	4
డిటో రెండవభాగము	0	4
వీరబలవినోదములు	0	6
అబలాసచ్చరిత్రరత్నమాల	1	0
కృష్ణదేవరాయచరిత్ర	1	4
గృహకల్లోలనివారిణి	0	8

పద్యకావ్యములు.

వరాహపురాణము	1	0
మార్కండేయపురాణము	1	4
పద్మపురాణము ఉత్తరఖండం	1	4
భోజరాజీయము	1	0
ఉత్తరహరివంశము	1	4
మొల్లరామాయణం	0	8
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నం	0	8
రాజశేఖరచరిత్ర	0	8
అసీదం సూరకవిగ్రంథ ములు	0	[illegible]
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము (శంకరాంకః)	0	[illegible]
కవిరాజమనోరంజనం	0	[illegible]
జైమినిభారతము	0	10
సుదక్షిణాపరిణయం	0	10
చమత్కారమంజరి	0	[illegible]
ప్రబోధచంద్రోదయం		[illegible]½
వైజయంతీవిలాసము	0	6
దశావతారచరిత్ర	1	0
విజయవిలాసము	0	6
రసికజనమనోరంజనం	0	6
విజయచకోరచంద్రోదయం	0	6
ఆముక్తమాల్యద సటీక	2	[illegible]
శృంగారనైషధం	0	6
కళాపూర్ణోదయం	1	8
నరసభూపాలీయము	0	8
ఆంధ్రభాషాభూషణం	0	2
అప్పకవీయం	0	12
సులక్షణసారం	0	8
నీలాసుందరీపరిణయం	0	4
సుబ్రహ్మణ్యచరిత్ర	0	10
శశిరేఖపద్యం	0	4
శ్రీనాథునిభీష్మనాటకం	0	
చిత్రరాఘవము	1	[illegible]

డ్రామాలు.

గయోపాఖ్యానం	0	8	చంద్రగుప్త	0	12
శ్రీకృష్ణ యాదవము	0	8	విచిత్రబిల్హణీయం	0	8
పారిజాతాపహరణం	0	8	పాండవజననము	0	9
సుగుణమణి	0	8	పాండవప్రవాసం	0	12
చంద్రకాంత	0	8	పాండవవిజయం	0	12
సంగీతశశిరేఖ	0	8	పాండవఅశ్వమేధం	0	12
అభినవరాఘవము	0	8	పాండవఉద్యోగం	0	12
హస్తినాపురం	0	8	పాండవఅజ్ఞాతవాసం	0	6
ఉషాపరిణయం	0	8	నర్మదాపురుకుత్సీయం	0	12
సుశీల	0	8	సారంగధర	0	8
పీష్వానారాయణరావువధ	0	8	ప్రచండచాణక్యం	0	12
జయంతజయపాల	0	6	విప్రనారాయణచరిత్ర	0	12
అభిజ్ఞాన శాకుంతలము	1	0	విజయరాఘవము	1	0
వేణీసంహారం	0	14½	వనవాసరాఘవము	0	12
మల్లికామారుతం	0	14	కుశలవనాటకము	0	12
ప్రబోధచంద్రోదయం	0	10	సంగీత సత్యహరిశ్చంద్ర	0	12
ద్రౌపదీస్వయంవరం	0	8	వరూథినీవిలాసము	0	10
సంగీతపాశుపతార్జునం	0	8	చిత్రనళీయం	1	4
సంగీతసైంధవార్జునం	0	8	విషాదసారంగధర	1	2
హరిశ్చంద్ర	0	8	చంద్రమతీపరిణయం	0	8
కలభాషిణి	0	12	సంగీతసావిత్రి	0	4
బొబ్బిలియుద్ధం	0	12	దక్షిణగోగ్రహణం	0	4
పలాంబకావళి	0	13	రత్నావళి	0	6
జయచంద్రచంద్రరేఖావిజయం	0	12	ప్రహ్లాద	0	4

వలయువారీ క్రింది యడ్రస్సునకు దరఖాస్తులు పంపవలెను.

కర్రా అచ్చయ్య బుక్కు సెల్లరు,

రాజమండ్రి.